Адыгэ макъ

№ 167 (19681)

2010-рэ илъэс

БЭРЭСКЭЖЪЫЙ

ШЫШЪХЬЭIУМ и 25-рэ

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИIЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Адыгэ Республикэм и Президент иунашъу

Гухэлъ гъэнэфагъэ зиIэ республикэ программэу «Адыгеим икIэлэцIыкIухэр» зыфиIоу 2009 — 2010-рэ илъэсхэм ателъытагъэм игъэцэкIэн яIахь зэрэхашIыхьэрэм ыкIи кIэлэцIыкIу сэнаущхэм Iоф адэшIэгъэнымкIэ гъэхъагъэхэр зэрашIыгъэхэм афэшI лъэшэу сафэраз

1) Бэджэнэ Юрэ Борис ыкъом, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Гурыт еджапIэу N 1-м» идиректор, Кощхьэблэ район;

2) Бирюкова Наталье Николай ыпхъум, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Гурыт еджапIэу N 7-м» идиректор, къ. Мыекъуапэ;

3) Говорова Нинэ Георгий ыпхъум, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Гимназиеу N 22-м» идиректор, къ. Мыекъуапэ;

4) ГутIэ Ларисэ Николай ыпхъум, къэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Лицееу N 19-м» идиректор, къ. Мыекъуапэ;

5) Джемелинский Александр Василий ыкъом, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Лицееу N 8-м» идиректор, къ. Мыекъуапэ;

6) Захарьян Аллэ Анатолий ыпхъум, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Гимназиеу N 22-м» хьисапымкIэ икIэлэегъаджэ, къ. Мыекъуапэ;

7) Кубэщыч Азэмат Къэлэубат ыкъом, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Хьатыгъужъыкъое гурыт еджапIэу N 6-у Хьаткъо Ахьмэд ыцIэкIэ щытым» идиректор, Шэуджэн район;

8) Мамый Даут Казбек ыкъом, къэралыгъо учреждениеу «Адыгэ къэралыгъо университетым щызэхэщэгъэ республикэ естественнэ-математическэ еджапIэм» идиректор, къ. Мыекъуапэ;

9) Маркина Иринэ Владислав ыпхъум, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Экологэ-биологие лицееу N 35-м» химиемкIэ икIэлэегъаджэ, къ. Мыекъуапэ;

10) Семашко Еленэ Николай ыпхъум, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Гимназиеу N 5-м» хьисапымкIэ икIэлэегъаджэ, къ. Мыекъуапэ;

11) Тыгъушъэ Викторие Валерий ыпхъум, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Гурыт еджапIэу N 17-м» идиректор, къ. Мыекъуапэ;

12) Тхьабысым Людмилэ Аскэрбый ыпхъум, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Гурыт еджапIэу N 11-м» идиректор, Кощхьэблэ район;

13) Тхьэлъэнэ Алик Ерэджыбэ ыкъом, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Гурыт еджапIэу N 2-у А. К. ШъхьакIэмыкъом ыцIэкIэ щытым» идиректор, Красногвардейскэ район;

14) Франко Олег Анатолий ыкъом, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Социальнэ, информацие технологиехэм ялицееу N 34-м» идиректор, къ. Мыекъуапэ;

15) Хьабэхъу Заремэ Аслъан ыпхъум, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Гурыт еджапIэу N 1-у Ю. Къ. НэмытIэкъом ыцIэкIэ щытым» идиректор, Теуцожь район;

16) Черкова Татьянэ Юрий ыпхъум, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Гурыт еджапIэу N 4-м» идиректор, Джэджэ район;

17) КIыкI Нурыет Щамсудин ыпхъум, гъэсэныгъэмкIэ къэралыгъо учреждениеу «Адыгэ республикэ гимназием» идиректор, къ. Мыекъуапэ;

18) Шъаукъо Аминэт Мурат ыпхъум, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Гимназиеу N 22-м» хьисапымкIэ икIэлэегъаджэ, къ. Мыекъуапэ;

19) ШъэоцIыкIу Валерэ Константин ыкъом, гъэсэныгъэмкIэ муниципальнэ учреждениеу «Гимназиеу N 5-м» идиректор, къ. Мыекъуапэ.

Адыгэ Республикэм и Президентэу ТХЬАКIУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ,
шышъхьэIум и 20, 2010-рэ илъэс
N 98-рп

ЕджапIэхэр щынэгъончъэнхэ фае

Терроризмэм пэшIуекIогъэнымкIэ Адыгэ Республикэм щызэхащэгъэ комиссиемрэ оперативнэ штабымрэ зичэзыу зэхэсыгъоу тыгъуасэ яIагъэм иIофшIэн зэрищагъ АР-м и Президентэу ТхьакIущынэ Аслъан. IофтхьабзэмхэлэжьагъэхАР-м и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат, федеральнэ инспектор шъхьаIэу ЛIыIужъу Адам, муниципальнэ гъэпсыкIэ зиIэ къэлэ ыкIи район администрациехэм, правэухъумэкIо органхэм япащэхэр, нэмыкIхэри.

Iофыгъо шъхьаIэу зэхэсыгъом хэлэжьагъэхэр зытегущыIагъэхэм ащыщ илъэсыкIэ еджэгъоу къэблагъэрэм иапэрэ мафэ республикэм щызэхащэщт Iофтхьабзэхэр щынэгъончъэу гъэпсыгъэнхэм пае шIэгъэн фаехэр ыкIи гъэсэныгъэм иучреждениехэу республикэм итхэм террористическэ актхэр къащымыхъунхэм фэшI Iофыгъоу зэшIуахыхэрэр. Мыщ фэгъэхьыгъэу къэгущыIагъ АР-м хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ ипащэу Александр Сысоевыр. Къалэу Пятигорскэ бэмышIэу къыщыхъугъэ террористическэ актым фэдэ тхьамыкIагъо Адыгеим къыщымыхъуным пае правэухъумэкIо органхэм ямызакъоу, муниципальнэ образованиехэм, къулыкъу ыкIи ведомствэ зэфэшъхьафхэм мы лъэныкъомкIэ яIофшIэн нахь агъэлъэшын зэрэфаер ащ къыхигъэщыгъ. Гъогубгъухэм, щагухэм, еджапIэхэм, цIыфыбэ зыщызэрэугъоирэ чIыпIэхэм къаIуагъэнэрэ автомобильхэм милицием икъулыкъушIэхэм, общественностым анаIэ атырагъэтын зэрэфаер министрэм къыхигъэщыгъ. Сыда пIомэ мы аужырэ лъэхъаным тикъэралыгъо имызакъоу, IэкIыб къэралхэми ащыIэ бандформированиехэм террористическэ актхэм язэхэщэнкIэ нахьыбэу агъэфедэрэр автотранспортыр ары.

Джащ фэдэу, гъогузекIоныр щынэгъончъэным, гурыт еджапIэхэм ачIэс кIэлэеджакIохэр зэрызэращэрэ автобусхэм язытет шапхъэхэм адиштэмэ гъэунэфыгъэным, ащкIэ правэухъумэкIо органхэм зыфагъэуцужьырэ пшъэрылъхэр зэрагъэцакIэхэрэм, нэмыкI лъэныкъохэми А.Сысоевыр къащыуцугъ.

АР-м гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ иминистрэ ипшъэрылъхэр зыгъэцэкIэрэ Надежда Кабановам республикэм ит еджапIэхэр шIэныгъэм и Мафэ зэрэфэхьазырхэм къэзэрэугъоигъэхэр нэужым щигъэгъозагъэх. Ащ къызэриIуагъэмкIэ, Адыгеим джырэ лъэхъан гурыт гъэсэныгъэм иучреждении 165-рэ, кIэлэцIыкIу IыгъыпIи 126-рэ, апшъэрэ еджэпIитIу, ВУЗ зэфэшъхьафхэм якъутамэу 8, гурыт профессиональнэ гъэсэныгъэм иеджэпIи 6, нэмыкIхэри итых. 2010-рэ илъэсым шышъхьэIум и 1-м ехъулIэу щынэгъончъэным ипаспортхэр ахэм зэкIэми агъэхьазырыгъахэх ыкIи аштэгъахэх. Ау гумэкIыгъоу, щыкIагъэу джыри щыIэр зэрэмымакIэр Н.Кабановам къыIуагъ. Ахэм ащыщых гъэсэныгъэм иучреждениехэм мэшIогъэкIосэным исигнализациехэр икъу фэдизэу зэращамыгъэуцугъэхэр, еджэпIабэм ящагухэр къызэрэмышIыхьагъэхэр, нэмыкIхэри. А щыкIагъэхэм ядэгъэзэжьын мы мафэхэм министерствэр дэлажьэ.

Мы Iофыгъом ылъэныкъокIэ непэ зэшIуахырэм къытегущыIагъэх Роспотребнадзорым, ФСБ-м ыкIи МЧС-м я ГъэIорышIапIэхэу АР-м щыIэхэм ялIыкIохэр.

КъэгущыIагъэхэм ауж ТхьакIущынэ Аслъан зыгъэгумэкIырэ Iофыгъохэм нахь игъэкIотыгъэу къащыуцугъ. Гъэсэныгъэм иучреждениехэм адакIоу, Адыгеим ит лагерьхэр, цIыфыбэ зыщызэрэугъоирэ чIыпIэхэр къэухъумэгъэнхэ зэрэфаер, ащкIэ правэухъумэкIо органхэм япшъэрылъхэр зэрагъэцакIэрэм икъу фэдизэу уигъэрэзэнэу зэрэщымытыр республикэм ипащэ къыхигъэщыгъэх. Джащ фэдэу «щынэгъончъэным икнопкэхэр» гъэсэныгъэм иучреждениехэм зэкIэми ачIагъэуцон зэрэфаер къэзэрэугъоигъэхэм джыри зэ агу къыгъэкIыжьыгъ. Джырэ лъэхъан мы лъэныкъомкIэ Iофхэм язытет дэгъу пфэIощтэп. Ар къыхагъэщыгъ муниципальнэ образованиехэм япащэхэу зэхэсыгъом хэлэжьагъэхэми.

Терроризмэм пэшIуекIогъэнымкIэ муниципальнэ образованиехэу «Шэуджэн» ыкIи «Красногвардейскэ» районхэм ащызэхащэгъэ комиссиехэм илъэсэу тызыхэтым Iофэу ашIагъэм ахэм япащэхэр къатегущыIагъэх. ИлъэсыкIэ еджэгъоу къэблагъэрэм ехъулIэу зэшIуахыгъэхэм, щыкIагъэу щыIэхэм къащыуцугъэх.

Зэхэсыгъом хэлэжьагъэхэр нэмыкI Iофыгъохэми ахэплъагъэх, унэшъо гъэнэфагъэхэри аштагъэх.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

КъыкIэлъыкIощт номерыр шышъхьэIум и 27-м къыдэкIыщт.

ТХЫЛЪЫКI

«Уадыгэу дунаим укъытехъуагъэмэ...»

ЛIэшIэгъукIэу тызыхэтым тигухэлъ инхэр дахэу пхырыщыгъэхэ зэрэхъурэм ищыс тхылъыкIэ гъэкIэрэкIэгъэ уцышъоу сапашъхьэ илъыр. Ар зэдагъэхьазырыгъ журналистхэу Тэу Замирэ, ТIэшъу Светланэ ыкIи Дэрбэ Тимур. IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ адыгэ-хэхэсхэр зэрыс хэгъэгу зэфэшъхьафхэм — Израиль, Иорданием, Францием, Германием, Австрием, Тыркуем тхылъыкIэр зытхыгъэхэр ащыIагъэх, зыхэхьагъэхэм ащыIэкIэ-псэукIэ, ящыIыфыгъэ, ялъэпкъ гупшысакIэ зыфэдэр ыкIи зынэсырэр тхыгъэ нэкIубгъохэм автор пэпчъ къулайныгъэ хэльэу къащыриIотыкIыгъ.

Тхылъым «Уадыгэу дунаим укъытехъуагъэмэ...» зэреджагъэхэр. Ащ псынкIэу нэмыкI гущыIэхэри къыгоуцох: узэрэадыгэр зыщымыгъэгъупш, адыгэу сыдигъуи къэнэжь, адыгэ напэр лъагэу Iэты, нэмыкIхэри.

Тхылъыр Iахьищэу зэтеутыгъ. Апэрэр — телепроектэу «Лъэпкъ лъэмыджым» ишIуагъэкIэ, Израиль, Иорданием, Францием Тэу Замирэ зэращыIагъэр.

Я 2-рэ шъхьэр — ТIэшъу Светланэ Иорданием, Германием, Австрием арыс адыгэхэм зэраIукIагъэр, ядунай зыфэдэр къызщиIуатэрэр.

Я 3-рэ шъхьэр — Дэрбэ Тимур Тыркуем ис адыгэхэм адэжь зэрэкIогъагъэр, тыдэ щыIэ адыги зы чIыпIэ хъужьыным къыфэджэрэ псэлъэ зафэу гъэпсыгъэ.

ТхылъыкIэр адыгэу дунаим щыпсэухэрэм якъэбар лъапс, тхыгъэ дэгъу ыкIи гъэшIэгъоны.

Журналист зекIон-зыплъыхьаным, зэхэфыным ыкIи зэфэхьысыжьым мыщ фэдэ IофшIагъэ къызэрэкIэкIуагъэр гушIуагъо.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

НАРКОКОНТРОЛЫМ КЪЕТЫ

Бысымыр агъэпщынэщт

Республикэм щыпсэухэрэр зэрэщыдгъэгъозагъэхэу, Урысыем и ФСКН Краснодар краимкIэ и ГъэIорышIапIэ Адыгэ РеспубликэмкIэ и Къутамэ иI «цыхьэшIэгъу телефонэу» чэщ-зымафэм зэпымыоу Iоф зышIэрэр. БэмышIэу ащ бзылъфыгъэ горэ лъэшэу гумэкIэу къытеуагъ.

— Тигъунэгъу фэтэрым мэ Iае къырехы, бензиным ымэмэ е зыгорэ ащ естыхьэмэ тшIэрэп. МашIом унэм зыкъыщиштэным тытещыныхьэ, етIани чIэхьапIэм нэбгырэ заулэ чIэлъ чъыягъэхэмэ, яакъыл щыуагъэхэмэ умышIэнэу, — къыриIуагъ ащ дежурнэм.

Лъэтемытэу оперативнэ купыр адресэу къаIуагъэм кIуагъэ. Мыекъуапэ иурамэу Пролетарскэм тет унэм хэт фэтэрыр «притон» зыфаIорэм фэдагъ. Оперативникхэм агъэунэфыгъ цIыфхэм зызыщаухъумэнэу анаIэ зытырядгъэдзэрэ, псауныгъэм зэрарышхо езыхырэ дезоморфинэу анахь наркотик хьылъэхэм ахалъытэхэрэм ашъхьадэкIэу щытыр мыщ зэрэщагъэхьазырырэр. Наркоконтролым икъулыкъушIэхэр унэм къызэсыхэм, бысымым «ихьакIэхэм» зэкIэми дезоморфиныр «агъэфедэгъахэу», зыпари къамышIэу, агурымыIоу хъугъэхагъэх. Наркотикыр ахэм зэрахэлъыр нэужым къыщаушыхьатыгъ наркодиспансерми.

Фэтэрым ибысым джы уголовнэ пшъэдэкIыжь рагъэхьыщт статья зэфэшъхьафхэмкIэ: бзэджэзэIукIэпIэ унэ (притон) зэриIыгъымкIэ, наркотик зэригъэхьазырырэмкIэ ыкIи бэ хьоу ар зэрищэрэмкIэ.

Тикъулыкъу ыцIэкIэ «тхьауегъэпсэу» етэIо бзылъфыгъэу «цыхьэшIэгъу телефоным» къытеуагъэм, дезоморфиныр бэу зыщагъэхьазырырэ чIыпIэр зэфэтшIын амал къытэзытыгъэм. Нэбгырэ пэпчъ ащ фэдэ сакъыныгъэ къызыхигъафэмэ, ткIуачIэ зэхэлъмэ, ем тыпэуцужьыныр нахь IэшIэх хъущт.

Шъугу къэтэгъэкIыжьы «цыхьэшIэгъу телефоным» иномер: **52-48-44.**

Урысыем и ФСКН Краснодар краимкIэ и ГъэIорышIапIэ Адыгэ РеспубликэмкIэ и Къутамэ ипресс-къулыкъу.

МВД-м къеты

БлэкIыгъэ тхьамафэм пстэумкIи бзэджэшIэгъи 188-рэ Адыгеим щызэрахьагъэу МВД-м щагъэунэфыгъ. Ахэм ащыщэу 11-р экономикэм епхыгъэ бзэджэшIагъ, зы нэбгырэ шъобж хьылъэхэр тыращагъэхэу агъэунэфыгъ, гъогогъу 50-м тыгъуагъэх, 6 ахъункIагъэх, наркотикхэм япхыгъэу бзэджэшIэгъи 10 зэрахьагъ, тIогъогогъо автомашинэр Iуафыгъ. Джащ фэдэу республикэм игъогухэм хъугъэ-шIэгъэ 12 атехъухьагъ, ахэм нэбгыри 5 ахэкIодагъ, 20-м шъобжхэр атещагъэхэ хъугъэ. Водитель нэбгырэ 15 ешъуагъэу ГИБДД-м иинспекторхэм къаубытыгъ.

ШышъхьэIум и 15-м, чэщым, кIэлищым автомобилэу «Жигулиир» зэкIэмыгъэнагъэу, еIункIыхээ зэрагъэкIуатэрэр милиционерхэм алъэгъугъ. Благъэу ахэм зэкIуалIэхэм, нэбгыритIум кIатхъужьыгъ, зыр къаубытыгъ. Автомобилыр тIум языпрэм иеу, ешъуагъэти, зигъэбылъыжьыгъэу ары ащ къызэриIуагъэр. Нахь кIасэу къызэрэчIэкIыжьыгъэмкIэ, этажыбэу зэтет унэм дэжь щыт автомашинэр къыIуафыгъ, ар зыем къымышIэнхэм пае зэкIамыгъанэу еIункIыщтыгъэх. СыхьатитIу нахьыбэ темышIэзэ, нэбгыритIоу зызыгъэбылъыжьыгъагъэхэри къаубытыгъэх.

Мы бзэджэшIагъэр зезыхьагъэхэм якъыхэгъэщын АР-м и МВД ипащэ ынаIэ тетыгъ.

Хэгъэгу зэошхом иветеранэу Мыекъуапэ щыпсэухэрэм ащыщ горэм нэбгыритIу къытебани шъобж хьылъэхэр тыращагъэх, сотовэ телефонымрэ сомэ мини 2-у ыIыгъымрэ тырахыгъэх. Ветераныр сымэджэщым къызагъэсым ыуж сыхьат зытIущ нахьыбэ темышIэзэ, бзэджэшIагъэр зезыхьагъэхэр къаубытыгъэх. Ахэр Мыекъопэ районым ит поселкэу Табачнэм щыщых, илъэс 24-рэ аныбжь.

Теуцожь районым ит поселкэу Чэтыукъо щыпсэурэ зэшитIум ящагу кIэп кошэ 49-рэ оперативникхэм къыдагъотагъ, унэр къызалъыхъуми марихуанэ грамм 60 къырахыгъ. Ежьхэм агъэфедэнэу кIэпыр къагъэкIыщтыгъэу ары бысымхэм къызэраIуагъэр, ау милицием зэрэщыгъуазэмкIэ, поселкэм щыпсэухэрэм ар аращэщтыгъ. Мы къэбарым ишъыпкъапIэ милицием иIофышIэхэм ауплъэкIу.

2010-рэ ИЛЪЭСЫМКIЭ КIЭТХЫКIЫЖЬЫНЫР

КъэралыгъомкIэ мэхьанэшхо зиIэ Iоф

Зэрэ Урысыеу щыпсэурэ цIыфхэм якIэтхыкIыжьын къэралыгъомкIэ мэхьанэшхо иIэщт, хэгъэгум цIыфэу исым ибагъэ ыкIи зэрэзэхэтхэр, Урысые Федерацием ичIыналъэ зэригощагъэхэм афэгъэхьыгъэ статистическэ къэбарым икъэкIопIэ шъхьаIэу ар щыт, джащ фэдэу социальнэ-экономическэ характеристикэу яIэхэм, лъэпкъэу зыщыщхэм, бзэу аIулъым якъэгъэлъэгъуапI. Ахэр зэкIэ къэралыгъо органхэм ящыкIагъэх бюджетыр зэхэгъэуцогъэнымкIэ, илъэсыбэм ателъытэгъэ проектхэр гъэпсыгъэнхэмкIэ ыкIи хэгъэгум исоциальнэ-экономическэ политикэ къыхэхыгъэнымкIэ.

Адыгэ Республикэм кIэтхыкIыжьыныр щегъэжьэкIокIыгъэным фэшI а Iофым пылъыщтхэ нэбгырэ 1886-рэ ищыкIэгъэщт, ахэм ащыщэу кIэтхыкIыжьакIохэр — 1088-рэ.

Республикэм икъэлэ шъхьаIэу Мыекъуапэ кIэтхыкIыжьыпIэ участкэмэ язаведующэу нэбгырэ 26-м Iоф ашIэщт. Ахэм анэмыкIэу инструктори 105-рэ, счетнэ участкэхэм якIэтхыкIыжьакIохэу нэбгырэ 419-рэ, стационар участкэхэм якIэтхыкIыжьакIохэу нэбгырэ 98-рэ мы IофшIэнышхом хэлэжьэщтых.

ЯлэжьапкIэ зыфэдэщтыр

КIэтхыкIыжьакIохэу Iоф зышIэщтхэм зэзэгъыныгъэ адашIы. Ащ къыщеIо IофшIэгъу мафэ 22-кIэ япшъэрылъ зэрагъэцэкIэщтыр. А пIалъэм телъытагъэу ялэжьапкIэ сомэ мини 5,5-рэ зэрэхъурэр. Апэрэ мэфиплIым персоналэу Iоф зышIэщтым яшъэрылъхэр агурагъэIощтых. IофшIэн къязытырэм къышетгъэ цIыфхэр зыфэдэхэм афэнэIосэным пае кIэтхыкIыжьыным пылъыщтхэм упчIи 100-у афагъэуцущтхэм джэуапхэр къаратыжьынхэ фае...

Мэфэ 12-м къыкIоцI кIэтхыкIыжьакIо пэпчъ нэбгырэ 400 фэдизым упчIэхэр аритын фае е зы мафэм нэбгырэ 30 фэдизым апкъырыупчIыхьан фае. УпчIэхэр къызэрыкIохэу щытых, респондентым игущыIэхэу бланкым ритхэщтхэм такъикъ 15 — 20 нахьыбэп рагъэубытыщтыр.

Чъэпыогъум и 25-м ыуж джыри мэфиплIым къыкIоцI кIэтхыкIыжьакIохэм документэу агъэхьазырыгъэхэр аIахыжьыщтых.

Хэта кIэтхыкIыжьакIоу аштэрэр?

ЗэкIэмэ апэу кIэтхыкIыжьакIом Урысыем игражданствэ иIэн, ыныбжь илъэс 18 икъугъэн фае. Ахэм анэмыкIэу, кIэтхыкIыжьакIом иIофшIэнкIэ пшъэдэкIыжьэу ыхьырэр къыгурыIоу, цIыфхэм цыхьэ къызфаригъэшIэу щытын, почерк дэгъу иIэн фае.

КIэтхыкIыжьыным хэлэжьэнхэу апэу зыфагъэшъуашэхэрэр студентхэр, кIэлэегъаджэхэр, социальнэ IофышIэхэр, пенсионерхэр, 2002-рэ илъэсым кIэтхыкIыжьыну щыIагъэм хэтыгъэхэр ары. КIэтхыкIыжьакIоу Iоф зышIэнэу фаехэр Адыгэ статуправлением кIохэмэ хъущт, ащ иадресыр: **къ. Мыекъуапэ, Жуковскэм ыцIэкIэ щыт урамыр, 54-рэ, кабинетыр 29-рэ.**

УпчIэ зиIэхэм 2010-рэ илъэсымкIэ Всероссийскэ кIэтхыкIыжьынымкIэ АР-м иуполномоченнэу В.Б. Охрименкэм телефонэу **52-61-62-мкIэ** зыфагъазэмэ хъущт.

КЪЭБЭРТЭЕ-БЭЛЪКЪАР РЕСПУБЛИКЭР

КIэтхыкIыжьыным зыфагъэхьазыры

Тызщыпсэурэ къэралыгъошхом цIыф пчъагъэу исыр зыфэдизыр икIэрыкIэу зыщатхыщт уахътэр къэблагъэ, тызфэдизыр чъэпыогъум и 14 — 25-рэ мафэхэм алъытэжьыщт. Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикэм и Президент иадминистрацие исайт къызэрэщиIорэмкIэ, Налщык ичIыпIэ зыгъэIорышIэжьыпIэхэмрэ Къэбэртэе-Бэлъкъарстатымрэ зэгъусэхэу цIыфхэр кIэтхыкIыжьыгъэным фэгъэхьыгъэ Iофтхьабзэу зэшIуахыгъэр макIэп. Ахэм ащыщых Налщык иурамхэм ацIэхэмрэ унэу атетхэм яномерхэмрэ зытетхэгъэхэ аншлаг минитIум ехъу кIэу зэрагъэхьазырыгъэхэр.

Къалэм кIэтхыкIыжьыпIэ чIыпIэ 41-рэ къыщызэIуахыщт, ахэр зычIэтыщт унэхэр агъэнэфэгъахэх, телефонхэр ачIагъэуцощтых. КIэтхыкIыжьын Iофхэр зэшIохыгъэным нэбгырэ миным ехъу хэлэжьэщт, ахэр IофшIапIэ зимыIэхэу цIыфхэм ар къафэзыгъотырэ гупчэм къыгъэлъэгъуагъэхэр арых.

(Тикорр.).

Урысые Федерацием псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхъоныгъэмкIэ и Министерствэ ыгъэхьазырыгъэ законопроектэу «Урысыем щыпсэухэрэм япсауныгъэ къэухъумэгъэным фэгъэхьыгъ» зыфиIорэм мы къулыкъум иIофшIэн зэхъокIыныгъэхэр фишIыщтых. Ащ къызэрэщиIорэмкIэ, поликлиникэхэм, сымэджэщхэм къащыоIэзэнхэм пае ахэм якIуалIэрэ пэпчъ къызэреIэзэщтхэ шIыкIэм врачхэм зыщагъэгъозахэрэм ыуж ащ зэрезэгъырэм, ар зэриштэрэм фэгъэхьыгъэ тхылъ ытхын фаеу джы хъущт.

Мы законопроектыр джыдэдэми ибгъотэщт министерствэм исайт, бжыхьэм ащ тегущыIэнхэу щыт Къэралыгъо Думэм идепутатхэр.

ЗаконыкIэм сыда къыздихьыщтыр?

Уфаемэ, къыоIэзэщтых

Законопроектым щыгъуазэ хъугъэхэр нахь зыгъэгумэкIыгъэхэр сымаджэм медицинэм иIофышIэхэр къызэреIэзэщтхэ шIыкIэм езэгъырэ-емызэгъырэр ащ къытхын зэрэфаер, законопроектым къызэрэщыхигъэщэу, «добровольное информационное согласие на медицинское вмешательство и право на отказ от него» зыфиIорэр ары. Мыщ къызэрикIырэмкIэ, нэбгырэ пэпчъ ипсауныгъэ икъэухъумэнкIэ ежьыр пшъэдэкIыжь зыхьырэр, ежьыр зэлъытыгъэр къеIэзэщтхэми, къемыIэзэщтхэми. Сымаджэр е ащ илIыкIо къытхын фаеу хъущт къызэреIэзэщтхэ шIыкIэм езэгъымэ е ар ымыштэрэмэ. Ау мыщ дэжьым къыщыхэгъэщыгъэн фае врачым Iэзэн Iофтхьабзэу сымаджэм дызэрихьанэу щытхэм кIэухэу афэхъунэу зыщыгугъырэр, ащ къыкIэлъыкIон ылъэкIыщтыр нэбгырэ пэпчъ фиIотэныр зэрипшъэрылъыр.

Ащ фэдэу Iэзэн Iофыр зэрэкIощтым, IэзэкIэ амалэу врачым сымаджэм къыфыхихыгъэм щамыгъэгъуазэрэр зиакъыл щыуагъэу сымэджэщым къычIэфагъэр, психическэ уз зиIэхэр, судебнэ-медицинэ экспертизэ зыкIунэу щытхэр, нэмыкI горэхэри. Мыхэм афэдэхэм зэряIэзэщтхэр врачхэм яконсилиум щырахъухьэ.

Законопроектым къызэрэщиIорэмкIэ, зыныбжь илъэс 15 хъугъэ кIэлэцIыкIухэри фитых къызэряIэзэщтхэ шIыкIэу къараIуагъэм емызэгъынхэ, ащ епхыгъэ тхылъхэм акIэтхэжьынхэ. А ныбжьым нэмысыгъэхэм япсауныгъэ икъэухъумэн фэгъэхьыгъэ Iофхэр рахъухьэ зэхэгущыIэжь шIыкIэм тетэу (врачыр, кIэлэцIыкIур, ны-тыхэр).

Сымаджэм ышIэн фаер

Мы IофыгъуакIэу зигугъу къэтшIырэм экспертхэм уасэу фашIырэр, шIуагъэу халъагъорэр зэфэдэп, ары пакIошъ, лъэшэу зэтекIы. Зыхэм къыхагъэщы IэкIыб къэралыгъо зэфэшъхьафхэр а «информированное согласие» зыфаIорэм бэшIагъэу зэрэтехьагъэхэр ыкIи шIуагъэ къытэу зэрэлажьэхэрэр. Ахэм IэубытыпIэ ашIырэр сымаджэм илажьэр ыкIи ащ зэреIэзэщтхэ шIыкIэр къызыраIокIэ, нэмыкI специалистхэм зафигъэзэн, фэшъхьаф еIэзакIэ къыфыхэзыхын зылъэкIын щыIэмэ ыуплъэкIун, нахь цыхьэ зыфишIырэр ыштэн ылъэкIыщт. ЕтIани мы шIыкIэм дезыгъэштэрэ экспертхэм къыхагъэщы цIыфым илажьэр тэрэзэу амыгъэунэфыгъэу мымакIэу къызэрэхэкIырэр. Ащ фэдэ зыхъурэм, нэмыкI специалистэу зызыфигъэзэщтхэм ащыщ Iэзэгъу ащ фэхъункIи пшIэщтэп.

Адрэ эксперт купым иеплъыкIэ бэмэ дырагъаштэ. Ахэм зэралъытэрэмкIэ, сымаджэм зэреIэзэщтхэ шIыкIэм къезэгъын-къемызэгъыныр Iофым къызыхахьэкIэ, врачым пшъэдэкIыжьэу ыхьырэр лъэшэу нахь макIэ мэхъу. ЕтIани медицинэ гъэсэныгъэ зимыIэ цIыфым къызэреIэзэщтхэ амалэу врачым къыфыхихыгъэм, екIолIакIэу къыфигъотыгъэм, ащ иIэпэIэсэныгъэ яфэшъошэ уасэ аритын зэримылъэкIыщтыр гъэнэфагъэ. Ащ фэдэ сымаджэм «профессионалым» къыриIорэр ышIошъ мыхъун ылъэкIыщта? Сыд ащ пигъэуцужьын ылъэкIыщтыр?

Мыщ дэжьым джыри зы къиныгъо къыкъокIы. Врачым къыхихыгъэ, сымаджэр ащ зыщигъэгъозэгъэ IэзэкIэ амалым адрэр къезэгъыгъэу, ищыкIэгъэ тхылъхэм акIэтхэжьыгъэу щытмэ, нэужым, Iэзэн Iофтхьабзэхэм яшIуагъэ къэмыкIуагъэу, ахэм амыгъэрэзагъэу, ары пакIошъ, ипсауныгъэ зэрар къырахьыгъэу еIожьыкIэ, компенсацие къаIихыжьыныр къин зэрэхъущтыр экспертхэм къыхагъэщы.

Ау мы бгъуитIуми зы хэкIыпIэ а Iофым къыфагъоты, ащкIэ яеплъыкIэхэр зэтефэх. Ахэм зэралъытэрэмкIэ, «информированное согласие» зыфаIорэр къытыгъэу щытмэ, цIыфыр специалист заулэм якIолIэнэу хъумэ, сымаджэм ытын фэе ахъщэр къэралыгъо бюджетым къыхэгъэкIыгъэныр е шIокI зимыIэ медицинэ страхованиемкIэ Фондым къытIупщыныр законым къыщыдэлъытэгъэнэу. Ау ащ фэдэ мы зигугъу тшIырэ законопроектым хэтэп.

А лъэныкъор мыщ къыщыдэмылъытагъэми, врачхэм медицинэ IэпыIэгъоу сымаджэхэм арагъэгъотыщтыр шапхъэу агъэуцугъэхэм (стандартхэм) адиштэн фаеу законопроектым къыщеIо. А шапхъэхэр 2011-рэ илъэсым аштэнхэу щыт. Экспертхэм къызэрэзэхафырэмкIэ, ахэм (шапхъэхэм) къагъэнэфэщт уз зэфэшъхьафхэм узэреIэзэщтыр, Iэзэгъу уцэу бгъэфедэщтхэр, процедурэ зэмылIэужыгъоу сымаджэм ебгъэшIынэу щытхэр, оборудованиеу къызыфэбгъэфедэн фаер. Ахэр (шапхъэхэр) тыдэкIи щызэфэдэнхэ фаеу законопроектым къыщеIо. ЗэрэхъурэмкIэ, а зы узыр къэлэшхохэм зэрэщагъэхъужьырэри, къутыр е къоджэ цIыкIу горэм щыпсэоу а уз дэдэм ыгъэгъумэкIырэм зэрэщеIэзэщтхэри, шIуагъэу къыхьыщтыри зэфэдэнхэу арыба ащ къикIырэр?

Хэта ыпкIэ зытыщтыр?

Законопроектым хэушъхьафыкIыгъэу къыщызэхэфыгъ медицинэ фэIо-фашIэхэр щынэгъончъэнхэ зэрэфаер ыкIи врачхэм пшъэдэкIыжьэу ахьырэр зыфэдэр. ГущыIэм пае, сымаджэм медицинэ IэпыIэгъоу рагъэгъотыгъэр ыпшъэкIэ зигугъу къыщытшIыгъэ шапхъэхэм (стандартхэм) адиштэщтыгъэми, цIыфым ипсауныгъэ изытет нахь дэи хъугъэмэ, экспертизэ ашIынышъ, арэущтэу хъуныр къызыхэкIыгъэр агъэунэфынэу ары ащ къызэрэщиIорэр. Врачым илажьэ хъумэ, сымаджэм компенсацие IукIэжьын ылъэкIыщт. Шъыпкъэр пIощтмэ, ар шIошъгъэхъугъуае. Экспертизэ шIыгъэным ифитыныгъэ непи щыI, законодательствэм ащ фэдэ амал къеты, ау ар бэрэ цIыфхэм къызыфагъэфедэ пIон плъэкIыщтэп.

ЦIыфхэм IофшIэн язытыхэрэми (работодательхэми) джы пшъэрылъ гъэнэфагъэхэр яIэ хъущт яIофышIэхэм япсауныгъэ къэухъумэгъэным фэшI. Ахэм яIофшIапIэхэм аIутхэм чэзыу-чэзыоу япсауныгъэ изытет арагъэуплъэкIун (медосмотр арагъэкIун), диспансеризацием хагъэлэжьэнхэ фаеу хъущт.

Врачым Iофэу ышIагъэм уасэу иIэщтым фэгъэхьыгъэмэ, зы бгъумкIэ, ащ (законопроектым) къыщеIо хэти медицинэ IэпыIэгъу ыгъотыным ифитыныгъэ зэриIэр, ащ ыуасэ хэти иамал къыхьын фаеу зэрэщытыр. Ащ ыуж къыхегъэщы цIыфым зэреIэзэщтхэм зэрезэгъыгъэр къэзыушыхьатырэ тхылъым ар кIэтхагъэ хъумэ, сыд фэдэрэ медицинэ фэIо-фашIи ыпкIэ хэлъэу пфашIын зэралъэкIыщтыр. ГущыIэм пае, ыпкIэ хэмылъэу УЗИ пшIыным пае мэзэ зытIущым уежэнэу мэхъумэ, ащ уежэнэу уфэмыемэ, ыпкIэ птымэ, нахь шIэхэу ар пфашIыщт (джыри арэущтэу щытба?).

Шъыпкъэ, ыпкIэ зыфэптынэу щымыт медицинэ фэIо-фашIэхэри гъэнэфагъэх. Ахэм ащыщых «IэпыIэгъу псынкIэм» укъызэреджэрэр, илъэсищ зыныбжь имыкъугъэ кIэлэцIыкIум сымэджэщым удычIэлъыныр, медикэ-генетическэ экспертизэр, патологэ-анатомическэ Iофхэр, мыхъужьыщт сымэджэ хьылъэм узыр нахь щэчыгъошIу фашIыным пае зэрахьэрэ Iофтхьабзэхэр.

Джыри зэ шъунаIэ тешъотэгъадзэ: зигугъу тшIырэр законопроектыр ары, ащ джыри Къэралыгъо Думэм щытегущыIэщтых, етIанэ зэхъокIыныгъэу къытажэхэрэр нахь нафэ къэхъущтых.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэт.

АКАДЕМИЕР, гъэхъагъэхэр ышIыхэзэ, ыпэкIэ лъэкIуатэ

Тигъэзет къызэрэхиутыгъэу, ШIэныгъэхэмкIэ Дунэе Адыгэ (Черкес) академием (АМАН-м) иилъэс зэIукIэ блэкIыгъэ шэмбэтым Мыекъуапэ щыкIуагъ. Илъэсым къыкIоцI академикхэм гъэхъагъэу ашIыгъэхэм, Iофыгъоу непэ зыгъэгумэкIыхэрэм ащ щатегущыIагъэх.

Академием ипрезидентэу Нэфышъ Адам лъэныкъо пстэури къызэлъиубытэу IофшIагъэу щыIэм къытегущыIагъ. Ащ къызэриIуагъэмкIэ, отчетнэ илъэсыр мэхьанэ зиIэ хъугъэ-шIагъэхэмкIэ баигъ. Ащ фэдэу 2009-рэ илъэсым ишэкIогъу мазэ хьисапымкIэ, нанокIи информационнэ технологиехэмкIэ АМАН-м и Дунэе институт инаучнэ совет зэхащагъ. Ащ шIэныгъэлэжь цIэрыIохэу нэбгырэ 25-рэ хэхьагъ. Ахэр Урысыем, Абхъазым, Болгарием, США-м, Казахстан, Тыркуем, Узбекистан, Таджикистан ащыщых. Мы институтым дунэе симпозиумищрэ шIэныгъэлэжь ныбжьыкIэхэм апае научнэ школи 3-рэ зэхищагъ.

Журналэу АМАН-м идокладхэр къызыдахьэхэрэр 2010-рэ илъэсым УФ-м и ВАК и Президиум иунашъокIэ нэмыкI научнэ журналхэу физикэ-математическэ шIэныгъэхэмкIэ ыкIи ЧIыгум инаукэ

афэгъэхыгъэхэу рецензие зэратыхэрэм ахэхьагъ.

Илъэсым къыкIоцI «АМАН-м идокладхэр» зыфиIорэ журналым иномеритIу ыкIи журналэу «Гъэсэныгъэр. Наукэр. Творчествэр» зыфиIорэм яномери 4 къыдэкIыгъ.

ЕтIанэ Нэфышъ Адам АМАН-м хьисапымкIэ, наноинформационнэ технологиехэмкIэ и Институт иIофшIагъэхэм къатегущыIагъ, физикэм ылъэныкъокIэ ушэтынэу щыIэхэм къащыуцугъ. ЭнергетикэмкIэ, машинэшIынымкIэ, механикэмкIэ ыкIи гъэIорышIэным иIофыгъохэмкIэ ушэтынхэу ашIыгъэхэм яхьылIагъэу монографии 4, зы учебник къыдэкIыгъэх, ежь къызэригупшысыгъэр къэзыушыхьатырэ тхылъитIу къаратыгъ, ащ фэдэу авторствэр нэбгыри 5-м къыдахыгъ.

Химиемрэ материалхэм янаукэрэ алъэныкъокIэ зиIофшIагъэхэр къыхигъэщыгъэр академикэу А. МыкIэтIэир ары. Полимерхэр нанотехнологием ылъэныкъокIэ къэкIуапIэхэу зэрэщытхэм къыпкъырыкIызэ, шIэныгъэлэжьым ушэтынэу ышIыгъэхэм кIэухэу афэхъугъэхэм академием ипрезидент къатегущыIагъ.

Медикэ-биологие шIэныгъэхэмкIэ отделением иIофшIэн чэзыур зынэсым Б. Мызаушъым иIофшIагъэхэм Нэфышъыр къащыуцугъ. Бактериальнэ ангинэм, гриппым ыкIи бактериехэм, вирусым къахэкIыгъэ тхьабыл узым яхьылIагъэу ащ ушэтынэу ышIыгъэхэм къатегущыIагъ.

Тарихъ ыкIи филологие шIэныгъэхэм яотделение иIофшIагъэхэм нахь игъэкIотыгъэу президентыр къатегущыIагъ. А лъэныкъомкIэ къыхигъэщыгъэх Л. Бэчыжъым иIофшIагъэу нарт эпосым литературагъэу хэлъым фэгъэхьыгъэр. Армавир щыщ академикэу Р.Сакиевам IэкIыб къэралыгъуабзэхэр технологиякIэхэр бгъэфедэхэзэ зэрэзэбгъэшIэщтхэм ехьылIэгъэ научнэ конференцие зэхищагъ. Ащ ипроектэу «Темыр Кавказым щыпсэурэ лъэпкъхэм ядин ыкIи культурнэ кIэн зыкъегъэIэтыжьыгъэным» фэгъэхьыгъэр гуманитар ушэтынхэмкIэ Урысые фондым игъоу ылъытагъ. Академикэу З. Габуния ыкIи Испанием икъалэу Град дэт университетым славян бзэшIэныгъэм-кIэ икафедрэ ипрофессорэу Рафаэль Гусман Тирадо яIофшIагъэ осэшхо къыфишIыгъ. В. Къомафэм итхылъэу «Темыр Кавказым ичIыгу» зыфиIоу къыдигъэкIыгъэр Урысыем иапшъэрэ мэкъумэщ еджапIэхэм ащеджэнхэу УФ-м гъэсэныгъэмкIэ ыкIи шIэныгъэмкIэ и Министерствэ игъоу ылъытагъ. Академикхэу Б. Бырсырымрэ Р. Хьанэхъумрэ ятхылъэу «Республика Адыгея: социологический портрет» зыфиIорэр, Дж. Мэкъулэм иIофшIагъэу «Государственная власть в Адыгее: становление, эволюция, перспектива» зышъхьэхэр къыхигъэщыгъэх.

Нэужым къэгущыIагъ АМАН-м иученэ секретарэу Тхьазэплъ Хьэсанэ. Ащ къызэриIуагъэмкIэ, илъэс 18-у академием Iоф зишIэрэм творческэ кIочIэ лъэшэу адыгэу дунаим тетыр зэзыщэлIэрэ организациеу зыкъигъэлъэгъуагъ. Ау непэ наукэм илэжьакIохэм еплъыкIэу афыряIэм къыхэкIэу, ныбжьыкIэхэр академием макIэу зэрэхахьэхэрэр къыхигъэщыгъ. Академием иIофшIакIэ, ащ хэт цIыфхэм яакъыл зынэсырэр, наукэм гъэхъагъэу щыряIэхэр нахьыбэрэ СМИ-хэм къагъэлъагъомэ, къатхымэ, ныбжьыкIэхэр ащ иIофшIэн нахь къыхэбгъэлэжьэнхэ плъэкIыщт. А лъэныкъом анаIэ тетын зэрэфаер ученэ секретарым къыIуагъ.

— Непэ АМАН-м хэтхэм наукэм илъэныкъо пстэумкIи гъэхъагъэхэр ашIыхэзэ мэлажьэх, ахэр яреспубликэхэм, якъэралыгъохэм ямызакъоу, зэрэдунаеу щызэлъашIэх. Академием а научнэ кIуачIэхэр тэрэзэу гъэзекIогъэнхэмкIэ ишIогъэшхо къегъакIо, — къыIуагъ Тхьазэплъым.

Ащ ыуж академием шIэныгъэлэжьхэр аштагъэх. Ахэм ащыщ Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым ипректорэу Блэгъожъ Хьазрэт. Тигуапэу ащ тыфэгушIо.

Академием иилъэс зэIукIэ хэтэу а мэфэ дэдэм научнэ конференцие зэхащэгъагъ. Ар афэгъэхьыгъагъ адыгэ (черкес) тарихъымрэ филологиемрэ янепэрэ Iофыгъохэм. Ахэм яхьылIагъэу къэгущыIагъэх АдыгеимкIэ шIэныгъэлэжьхэу Пэнэшъу Аскэр, Мамый Руслъан, Унэрэкъо Рае, Бырсыр Батырбый, ХъокIо Фатимэ ыкIи нэмыкIхэр.

* * *

ЗэIукIэм хъугъэ-шIэгъэ гъэнэфагъэу щыхъугъ ащ иIофшIэн Охъутэ Александр зэрэхэлэжьагъэр. Адыгэ лъэпкъым къыхэкIыгъэ кIэлэ хьалэлэу цIыфыбэм зишIуагъэ якIыгъэу, анахьэу культурэм, искусствэм, литературэм, наукэм яIофышIэхэм бэрэ IэпыIэгъу афэхъугъэ Сашэ чIыпIэ къин зэрифагъэр адыгэ цIыфхэм зэлъашIагъ. Ар къэзыухъумэщт, IэпыIэгъу фэхъущт тхыгъэхэр адыгэу тыдэ щыпсэухэрэми къагъэхьыгъ, гузэжъогъу хэфэгъэ кIалэм деIэхэмэ ашIоигъуагъ. Ащ тетэуи Iофыр хъугъэ, лажьэ зэриIэр къаушыхьатын зэрамылъэкIырэм къыхэкIэу, кIалэр къатIупщыжьыгъ. Ащ цIыфыбэ ыгъэгушIуагъ ыкIи адыгэ лъэпкъымкIэ ар хъугъэ-шIэгъэ гъэнэфагъэу алъытагъ.

СИХЪУ Гощнагъу.

Сурэтхэм арытхэр: **зэIукIэм иегъэжьэгъум гущыIэгъу зэфэхъугъэх Думэн Хьэсан, Джарымэ Аслъан, Шэуджэн Асхьад; Къэрэщэе-Щэрджэсым къикIыгъэ Бэчыжъ Лейлэ исэнэхьатэгъу ныбжьыкIэ дэгущыIэ; шIэныгъэлэжь купым язэфагу итых Едыдж Батырайрэ Охъутэ Александррэ.**

Тезыхыгъэр Iэшъынэ Аслъан.

ЩЭПСЭУХ АДЫГЭХЭР ДУНАИМ

Ягугъэ лъагэ Тхьэм къадегъэхъу

Адыгэ культурэм и Дунэе академие Иорданием икъэлэ шъхьаlэу Амман къыщызэlуахыгъ. А хъугъэ-шlэгъэшхом фэгъэхьыгъэ гушlогъо зэхахьэм пачъыхьэм ыкъоу Алый, Иорданием щыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм ащыщ цlыф гъэшlуагъэхэр хэлэжьагъэх. «Адыгэ макъэм» исобкорэу Ныбэ Андзор академиер зычlэт унэр зэригъэлъэгъугъэ.

Илъэсыбэ хъугъэу къэралыгъом щыпсэурэ адыгэ кIэлэгъуалэхэм Хьатх Инал япащ, язэхэщакIу. Ащ игущыIэ уасэ фашIы, сыд фэдэ Iофыгъо къырихьыжьагъэми, кIэлакIэхэр Инал къоуцох, дырагъаштэ. Лъэпкъ Iофхэм афэшъыпкъэм илъэс заулэрэ адыгэ клубэу «Ахли» зыфиIорэм Iоф щишIагъ, адыгэ кIалэхэу, пшъашъэхэу нэбгыришъэ фэдизым лъэпкъ къашъохэр аригъэшIагъ.

Пачъыхьэм ыкъоу Алый иканцелярие Инал пэщэныгъэ дызэрехьэми, лъэпкъ Iофыгъохэм мыпшъыжьэу, гуетыныгъэшхо афыриIэу апылъ. Адыгэгу зиIэ кIалэм джыри Iофыгъуак1э къырихьыжьагъ, общественнэ-образовательнэ проектэу «Щэрджэс культурэм и Дунэе академие» Иорданием щыпсэурэ тилъэпкъэгъухэмкIэ анахь цIыфыбэ зыхэлэжьэрэ Iофтхьабзэу хъущт. Ащи изакъоп. Инал игухэлъ къыдэхъумэ, ащ ищысэ рыгъозэщтых Тыркуем, Сирием, Германием, Израиль, Австрием, Францием, США-м, Урысыем ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэри.

— Адыгэхэм якультурэ къызгурыIорэ ыкIи зыгукIэ ащ пэблэгъэ цIыф пэпчъ шIуагъэ къытэу зыщыпылъыщт, кIэныжъ бай дэдэу тижъыхэм къытфагъэнагъэм зызыщагъэгъозэщт учреждениер зэхэщэгъэным игухэлъ къызетхьакIырэр илъэсыбэ хъугъэ, — къеIуатэ Инал. — Тилъэпкъ къырыкIощтым лъэшэу тегъэгумэкIы. ЗэшIохыгъэн фэе Iофыгъоу щыIэр бэдэд. Хэхэс адыгэхэр нэмыкI лъэпкъышхохэу зыдэпсэухэрэм ахэкIокIэжьых, тикIэлэ-гъуалэхэм янахьыбэм лъэпкъыбзэр ашIэрэп. «Зыгорэ шIэгъэн фае, зыгорэм теусэн фае», — тэIо адыгэхэм тызэIукIэмэ, ау ащ блэкIэу тшIэрэ щыIэп...

Хьатхыр гумызагъ, зыгъэгумэкIырэр бэ. Тилъэпкъ зыкъишIэжьынышъ, къызэтеуцожьыным, дунаим ищытхъоу щаIощтыгъэм къегъэгъэзэжьыгъэным нахь гухэлъышхо иIэп. Джа гупшысэхэм къахэкIыгъ щэрджэс культурэм иакадемие изэхэщэн. Игухэлъ хигъэгъозагъэх тилъэпкъэгъу цIыф Iушхэу, лъэрыхьхэу Иорданием исхэр, ахэми къыдырагъэштагъ. Адыгэ Iофыгъохэм дэгъоу ащыгъозэ Алыйи проектыр гунэс щыхъугъ.

— Шыу купым ипащэу Кавказым щыпсэурэ адыгэхэм адэжь зыщэIэ нэуж принцэу Алый къыIогъагъ, — къеIуатэ Хьатх Инал, — Иорданием щыпсэурэ адыгэхэм якультурэ къэгъэнэжьыгъэнымкIэ ыкIи хэхъоныгъэ егъэшIыгъэнымкIэ ищыкIагъэр зэкIэ шIэгъэн фаеу. Ащыгъум Iофхэр зэкIэ ащ фэдэу гукIодыгъоу щымытхэу къытшошIыщтыгъэмэ, джы къыдгурыIуагъ уахътэр дгъэлъапIэу Iоф зэрэтымышIагъэр, бэ зэрэблэттIупщыгъэр...

Инал ыгукIи, ыпсэкIи лъэпкъ Iофхэм афэшъыпкъ. Академием игъэпсынкIэ хэгъэгум изаконодательнэ базэ Iэрыфэгъоу зэрэгъэпсыгъэр Iэубытыпlэ ышIыгъ.

— Иорданием изаконхэм фитыныгъэ къаты зицIыфышъхьэкIэ мэкIэ лъэпкъхэм гъэсэныгъэм, культурэм афэгъэхьыгъэ проектхэр агъэцэкIэнхэу, фондхэр, организациехэр, учреждениехэр зэхащэнхэу, — еIо Хьатхым. — Ащ фэдэ амалышIухэр къызфэдгъэфедэнэу итхъухьагъ.

Апэрэ лъэбэкъоу а IофымкIэ хъугъэр НыбжьыкIэ Хасэ зэрэзэхэтщагъэр ары. Ащ къыкIэлъыкIуагъ «КъушъхьэчIэсхэр» зыфиIорэ хореографическэ коллективыкIэр.

Щэрджэс культурэм и Дунэе академие «хапIэ» фэхъугъ Баяедер Уадсир хьаблэм къыхиубытэрэ щэу зэтет унэшхор. ДжырэкIэ ар бэджэндэу аIыгъ, ау къащэфыжьын ямурад. Унэр гъэцэкIэжьыгъэн, мебель дэгъу, оргтехникэ игъэуцогъэнхэ фае.

— Лъэпкъ къашъохэм язакъоп тызыпылъыщтыр, — къыкIегъэтхъы Инал. — Адыгабзэр, адыгэ тарихъыр, культурэр зыщарагъэшIэщт курсхэр мыщ щызэхэтщэщтых, джащ фэдэу адыгэ шхыныгъохэм ягъэхьазырын мыщ щыфагъэсэщтых, нэмыкI Iофыгъохэми ащыпылъыщтых. Тхьамафэ пэпчъ адыгэ джэгухэр щызэхащэзэ ашIыщт, цIыф гъэшIэгъонхэри къырагъэблэгъэщт, хэгъэгу зэфэшъхьафхэм къарыкIыгъэ тилъэпкъэгъухэми ащыIукIэщтых.

Хьатх Инал къызэриIорэмкIэ, академием иIофшIэн бэдэдэкIэ щэгугъых. Тилъэпкъ икультурэу дунаим илъэс мин пчъагъэ хъугъэу щагъашIорэм титарихъ, тыбзэ, тикультурэ зэманым ыгъэплъэхъугъэ тилъэпкъэгъухэм къакIэхъухьэхэрэр ямыбгъукIонхэм, адыгэгу, адыгапсэ яIэу ахэр къэтэджынхэмкIэ шIогъэшхо къытынэу угугъэ хъущт. Инали, ащ дезыгъэштэрэ пстэуми яIоф дахэ лъэпсэшIу ыдзынэу тэгугъэ. Тхьэм къадегъэхъу ахэм ягугъэ лъагэхэр.

Сурэтхэм арытхэр: **Хьатх Инал ипшъэшъэжъые цIыкIоу Мые ыIыгъ; Инал къырихьыжьэгъэ IофтхьэбзэшIум къыдезгъэштэгъэ тилъэпкъэгъу ныбжьыкIэхэр; щэрджэс культурэм и Дунэе академие зычIэт унэр.**

Культурэр

Нахь зэпэблагъэ тэхъу

Народнэ ансамблэу «Нэфыр» тилъэпкъэгъухэр зыщыпсэухэрэ къэралыгъохэу Израилырэ Иорданиемрэ зэп зэращыIагъэр. Аужырэ кIогъум поселкэу Инэм иадминистрацие ипащэу Хъоткъо Хъызыррэ адыгэ къуаджэхэу Кфар-Камэрэ Рихьаниерэ ятхьаматэхэмрэ ныбджэгъуныгъэрэ зэдеIэжьныгъэрэ азыфагу илъэу тапэкIэ зэрэпсэущтхэм фэгъэхьыгъэ Зэзэгъыныгъэм зэдыкIэтхагъэх.

«Нэфым» икъэшъуакIохэри, ансамблэм игъусэу IэкIыб къэрал кIуагъэхэри тхьамэфэ зырызэ Кфар-Камэ, Рихьание ыкIи къалэу Амман ащыIагъэх. КъэшъокIо ныбжьыкIэхэр псэупIэ зэфэшъхьафхэм къащышъуагъэх, Рихьание илъэс къэс щызэхащэрэ фестивалэу щэрджэс культурэм фэгъэхьыгъэм хэлэжьагъэх, цIыфыбэм адыгэ къашъохэр къафашIыгъэх.

Мафэ къэс пIоми хъунэу хьакIэхэр тилъэпкъэгъухэм аIукIэщтыгъэх. А зэIукIэгъухэм ялъэхьан нэIуасэ зыфэхъугъэхэ орэдыIохэу Кушъэкъо Симэрэ Устэкъо Нухьэрэ анэмыкIэу, орэдыIо ныбжьыкIэу Тутарыщ Зауррэ шыкIэпщынэо Iазэу Абыдэ Хьисэрэ яIэпэIэсэныгъэ къагъэлъэгъуагъ.

— Культурнэ программэу афэтщагъэр зэрашIогъэшIэгъоныгъэм фэдэу, экономикэм, общественнэ Iофхэм, гъэсэныгъэм афэгъэхьыгъэхэмкIи тилъэпкъэгъухэр къыддэлэжьэнхэу хьазырых, — еIо АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатэу, «Нэфым» изэхэщакIоу КIэрмыт Мухьдин. — АщкIэ Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхьакIущынэ Аслъани къыддырегъаштэ.

ЛъэныкъуитIури туризмэм епхыгъэ Iофхэр нахьышIоу зэхэщэгъэным фэхьазырых. Iофыр зызэпыфэкIэ, нахь цIыфыбэ туристэу Иорданием ыкIи Израиль кIонхэ алъэкIыщт, тилъэпкъэгъухэри, ящыIакIи къалъэгъущт, ежьхэри сыдигъуи зыфэзэщыхэрэ хэкужъым къихьащтых, ичIыпIэ дахэхэр алъэгъущтых.

— Сэ сшъхьэкIэ Израили, Иорданиеми апэрэу сащыIагъ, тилъэпкъэгъухэр къэслъэгъугъэх, шъхьэкIафэ къызэрэтфашIырэр, адыгабзэри, адыгэ хабзэри зэрагъэлъапIэрэр сигуапэу згъэшIэгъуагъэ, — еIо Хъоткъо Хъызыр. — КъэралыгъуитIоу тызщыпсэухэрэр зэзыпхырэ гъогур зэIухыгъэшъ, тапэкIи нахь зэпэблагъэ тызэрэхъущтым сицыхьэ телъ.

Сурэтым итыр: **«Нэфыр» Амман къыщэшъо.**

НэкIубгъом итхэр зыгъэхьазырыгъэр НЫБЭ Андзор.

Перинатальнэ гупчэхэм яшIуагъэкIэ

Урысые Федерацием псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхъоныгъэмкIэ и Министерствэ иIофшIэнкIэ мэхьанэшхо зэритырэ лъэныкъохэм ащыщ бзылъфыгъэхэм сабый псаухэр къафэхъунхэм, мэзэ пчъагъэрэ ар зышъо хэлъырэ ными медицинэ IэпыIэгъу тэрэз егъэгъотыгъэным изэхэщэн. АхэмкIэ непэ амалышIухэр къатых перинатальнэ гупчэхэу агъэпсыхэрэм.

Урысыем иминистерствэ ипресс-къулыкъу къызэритырэмкIэ, мыхэм афэдэ гупчэхэм мэхьанэу яIэр къыхигъэщызэ, министрэу Т. Голиковам къыIуагъ тикъэралыгъо исубъект зэфэшъхьафхэм ащагъэпсыгъэ перинатальнэ гупчэхэм яшIуагъэкIэ илъэсым къыкIоцI сабый 650-м ящыIэныгъэ къагъэнэжьын зэралъэкIырэр. Тикъэралыгъо мы лъэхъаным Iоф дешIэ хэушъхьафыкIыгъэ программэу перинатальнэ гупчэхэр субъектхэм зэкIэми яIэным фытегъэпсыхьагъэм. А программэм къыдилъытэрэ гупчэ 22-р Урысыем ишъолъыр зыщашIыкIэ, илъэсым къыкIоцI сабыеу зищыIэныгъэ къагъэнэжьын алъэкIырэм ипчъагъэ 1700-м нэсыщт, бзылъфыгъэ мин 90-м ехъумэ ахэм медицинэ IэпыIэгъу ащагъотыщт.

Министерствэм ынаIэ тырегъэты перинатальнэ гупчэу мы лъэхъаным субъектхэм ащыIэхэм ящыкIэгъэ оборудованиер аIэкIэгъэхьэгъэным, ухьазырыныгъэ дэгъу зиIэ специалистхэр ахэм ащылэжьэнхэм, «высокотехнологичнэ» зыфаIорэ медицин IэпыIэгъум нэсыжьэу бзылъфыгъэхэм, сабыйхэм ащарагъэгъотын алъэкIыным фэшI. Пресс-къулыкъум къызэритырэмкIэ, Урысыем имедикхэм яухьазырыныгъэ, яIэпэIэсэныгъэ ахагъэхъоным пае 2011-рэ илъэсым къыщыублагъэу ахэр IэкIыб къэралхэм ямедицинэ гупчэхэм агъакIохэзэ ащырагъэджэщтых, непэрэ инновационнэ технологиехэм афагъэсэщтых. Медицинэ технологиякIэхэм атетэу лэжьэщтхэ перинатальнэ гупчакIэхэу Урысыем нахь зыщызыушъомбгъущтхэм Iоф ащашIэным ахэр фагъэхьазырыщтых.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэт.

Пшысэхэмрэ сабыйхэмрэ

ПШЫСЭХЭР дунэе псау мэхъух. Ахэм лъэпсэ къежьакIи, ныбжьи, хъишъэ гъэнэфагъи яI. Философскэ гупшыси, гухэлъ-гугъэ инхэри ахэлъ, пIуныгъэ амал инхэр зэрахьэ. Зы цIыфэп, зы лIакъоп ахэр зэхэзылъхьагъэхэр. Уахътэу зыщаусыгъэхэм щыIэгъэ гупшысэхэм, шIоигъоныгъэхэм, зэхэтыкIэхэм ыкIи нэмыкI лъэныкъуабэу цIыфхэр зыгъэгумэкIыхэрэм афэгъэхьыгъэх. Пшысэхэр мытхэрэ цIыф Iушхэм яжэрыIо жабзэкIэ апсыхьэщтыгъэх. Хэт ышIэра ахэм гъогууанэу къакIугъэр? Ау непэ тиадыгэ пшысэхэу къыднэсыжьыгъэхэр гъэшIэгъоных, тиныдэлъфыбзэ зэрэбаим, адыгэ лъэпкъым игупшысэ зэрэкуум ишыхьатых.

ЕгъашIэми сщыгъупшэщтэп тятэ пшысабэ фэIазэу къызэрэтфиIуатэщтыгъэри, къыIуатэрэр къызиухыкIэ, мэхьэнэ шъхьаIэр къыдгуригъаIоу зэрэкIигъэтхъыщтыгъэри.

Ипшысэхэм ясагъэу щыт хьэблэшъхьэ сабыйхэри тятэ дунаим тетыфэ къыфэщэгъагъэх. Джы къызнэсыгъэм ахэм шIукIэ ащ игугъу ашIы...

Типшысэхэм нэмыкI лъэпкъхэр яджэнхэу (урысыбзэкIэ зэдзэкIыгъэнхэр) шIыгъэным пае М. Еременкэм, Хьаткъо Ахьмэд, Цэй Ибрахьим, КIэрэщэ Тембот, Iэшъхьэмэфэ Даут, КIубэ Щэбан, П. Максимовым, Лъэустэн Юсыф, Хъуажъ Мыхьамод, нэмыкIхэми Iофышхо ашIагъ. Мыхэр арых лIыжъ Iушхэм заIузыгъакIэзэ, къаIуатэхэрэр тхылъ зышIыгъэхэр, урысыбзэкIэ зэзыдзэкIыгъэхэр. Мы Iофыр лъагъэкIотагъ ХьэдэгъэлIэ Аскэр, Аулъэ Сарыет, Хъут Щамсудин. Джы ащ гуманитар ушэтынхэм апылъ Адыгэ республикэ институтэу КIэрэщэ Тембот ыцIэкIэ щытым иIофышIэ чанхэу Цуекъо Нэфсэт, Къуекъо Асфар, Бжьэмыхъу Саныет, нэмыкIхэри дэлажьэх.

Мы аужырэ илъэс тIокIым адыгэ пшысэхэр зыдэт тхылъэу институтым иIофышIэхэм агъэхьазырыгъэу къыхаутыгъэр макIэп. Ахэм ащыщых: «Адыгэ пшысэхэр» зыфиIоу илъэс зэфэшъхьафхэм (1987-м, 1989-м, 1990-м) щэгъогогъо къыдэкIыгъэхэр ыкIи «МыкIосэрэ жъуагъохэр» (1994-м), «Адыгэ IорыIуатэхэр» (2003-м), нэмыкIхэр. УрысыбзэкIи Москва ахэр пчъагъэрэ къыщыхаутыгъэх.

Ямэхьанэ елъытыгъэу, пшысэхэр кIэлэцIыкIу IыгъыпIэхэмрэ еджапIэхэмрэ ащагъэфедэх, охътэ гъэнэфагъэ егъэджэн программэм ареты.

«Тызэгъусэу тежъугъадж» зыфиIорэ тхылъэу 2009-рэ илъэсым къыхаутыгъэм (зэхэзыгъэуцуагъэхэр Тамбый Джантыгъ, ЦуукI Тос, Цуекъо Алый) пшысэхэм чIыпIэшхо щаубыты. Ахэм ащыщых адыгэ пшысэхэу «ЛIыжъым иосыет», «ЧIыхъумбый», «Аслъанымрэ цыгъомрэ», «Баджэмрэ къошынымрэ», «КIэлэцIыкIум игулъыт», «Пстэуми анахь IэшIур», «Пшъашъэм иIушыгъ» ыкIи нэмыкIхэр. Адыгэ пшысэхэм анэмыкIэу цIыф лъэпкъ зэфэшъхьафхэм пшысэу зэхалъхьагъэхэр мы тхылъым къыщытыгъэх: «Бэджэжъыемрэ тыгъужъ шхъуантIэмрэ (урыс пшыс), «КIэлэцIыкIу лIыблан» (дагестан пшыс), «Сыда мазэм джанэ зыкIимыIэр?» (серб пшыс), «Тыгъэм, Мазэм, Атакъэм яхьылIагъ» (малайскэ пшыс), нэмыкIхэр.

Сабыйхэр псэушъхьэхэм афэщагъэх, ахэр шIу алъэгъух, пшысэхэм ядэIуныр ыкIи ежьхэм къаIотэныр якIас. Ахэм къахэкIэу кIэлэцIыкIухэм ягупшысэ нахь зеушъомбгъу, ягулъытэ, язэхэшIыкI къэущы, яныдэлъфыбзэ нахь чан мэхъу, мэбаи. Аузэ, сабыйхэр дунаим хэщагъэ мэхъух. Адэ арыба гъэсэныгъэмрэ пIуныгъэмрэ якъежьапIэр! Ар къагурыIозэ, кIэлэцIыкIухэмрэ сабыйхэм ятэ-янэхэмрэ зэдырагъаштэзэ, а къэтIэмыпIэр зэрэлъагъэкIуатэрэм мэхьанэшхо иI. Пшысабэу зэдэIухэрэм, заджэхэрэм яшIуагъэкIэ, кIэлэцIыкIухэм емрэ шIумрэ зэхафын алъэкIэу мэхъу, дэгъур ыкIи дэир къагурэIо.

Акъылыр, IупкIагъэр, Iушыгъэр, гукIэгъуныгъэр, цIыф цIыкIум — сабыим — хэлъхьэгъэнхэр пстэуми анахь шъхьаI. Ащ фэдэ IофшIэныр зы мафэп, зы мазэп, зы илъэсэп зытегъэпсыхьагъэр. Сабыим ытхьакIумэнэIус зэрэIутын, зэрэфаIотэн фаер изэхашIэ къэущыф, хэкIыхьэфэ нэс. Пшысэхэу «ЛIыжъ Iушыр», «Унэр зыушъэгъэ лIыр», «ЦIыфыр зэратекIуагъэр» зыфиIохэрэр пIуныгъэмкIэ Iэрыфэгъух.

«Осэпс псыгъуанткIор къабзэ» зэраIоу, сабыйхэр гукъабзэх, зафэх, гукIэгъух. Ау щыIакIэр — щыIакI, ащ ери, шIури щэзекIох, щызэутэкIых. А ери, шIури цIыф цIыкIум джыри куоу зэхимышIапэхэрэми, къеутэкIых, къепкIых. Арышъ, емрэ шIумрэ зэхишIэн,зэхифын, шIум фаблэу, ер щигъэзыен ылъэкIэу сабыир пIугъэн Iоф мыпсынкIэр ахэм зэшIуахы.

ЗэдеIэжьныгъэм, IофшIэным, зэгурыIожьныгъэм уафапIу пшысэхэу «Унэгъо псэушъхьэхэр», «Бэлыдж», «ЛIыжъым иосыет» зыфиIохэрэм.

А пшысэхэм ямэхьанэ сабыйхэм нахь къагурыIонымкIэ яшIогъэшхо къэкIощт мыщ фэдэ гущыIэжъхэр гъэфедагъэхэмэ: «Лажьэрэр Iахьынчъэ хъурэп», «Лэжьэрыер жьыртэдж», «Лажьэрэм ищытхъу цIыфмэ аIуатэ», нэмыкIхэри.

Пшысэхэу «Къамзэгур», «КIэлэ тхьамыкIэр», «Пщымрэ пшъэшъэ тхьамыкIэмрэ», «Илъэсишъэ зыныбжь лIыжъыр», нэмыкIхэми цIыфымкIэ акъылыр былымышхоу зэрэщытыр зэхыуагъашIэ.

Пшысэу «АмкIышъымрэ пылымрэ» зыфиIорэм мо пылышхом кIуачIэ иIэти, бзыу щырхэр ыпIытIыгъэх, гукIэгъу-лыуз имыIахэр. Пылым бзыу цIыкIум тхьамыкIагъо къыфихьыгъ. ЦIыкIуми, акъылкIэ мо пылышхом зэрэтекIощтыр къегъоты. Зэрэхыем, зэрэзафэм апае, бзыухэмрэ хьантIаркъохэмрэ гъусэ къыфэхъух, мо пылышхом текIох. Арарыба, адыгэ гущыIэжъэу «ЗэдеIэрэм бгыри агъэкощы» зыфиIорэми мэхьэнэ лъапсэу иIэр.

Емрэ шIумрэ къагурыIоным, зэхафыным, шIур ящыIакIэ щагъэфедэным, ер аумысыным ыкIи пэуцужьынхэм сабыйхэр фапIух пшысэхэу «ТхьакIумкIыхьэмрэ аслъанымрэ», «Тыгъужъ мэлэкIалIэм къехъулIагъэр», «Тыгъужъ кIэныр Iэзэгъу», «Машэр зытIырэр машэм ефэжьы» зыцIэхэм, нэмыкIхэми.

ЦIыфхэм янахьыбэр цIыфышIух, шIу агу илъ, шIум фэлажьэх. Ау ер зыгу илъхэри, шхъум фэдэу, гъэкIодыгъуаехэу къэхъух, чIылъэм еIэтых, тетых. Сабыеу тIэтIэим фэдэр гукъабз, ау гъэпцIэгъошIу, гушIубзыу, дахэмрэ дэгъумрэ икIасэх.

«Сабый» аIоныгъэп ныIа сабыигъэ-делэгъэ цIыкIухэр къыхэмыфэщтыгъэмэ. Арышъ, а лъэныкъом фэгъэхьыгъэ IофшIэн тэрэз ны-тыхэми, кIэлэегъаджэхэми, нахьыжъ пстэуми сабыйхэм адызэрахьаныр япшъэрылъ шъхьаI. АщкIэ амалыбэу щыIэмэ пшысэхэри ащыщых. МыщкIэ щысэу къэдгъэлъэгъон пшысэу «Атакъэмрэ чэткъуртэмрэ» зыфиIорэр.

Чэткъуртэм ищырхэр щагум дищыгъэх тIэкIу ыгъэхъунхэу. Ар атакъэм зелъэгъум, ышъхьэ гъэкIыгъэу къэси къыпчъыгъ:

— Мыщ сыд ышIэрэр?! Мыщ сыд ышIэрэр?! Чэтжъые тхьамыкIэхэр етIэ гъугъэм регъэуIух! Ар хъуна шъыу! Мыдэ къещажьэх, мэз чапэм тыкIощт! Мыгъэ шэнджыхэр хьамэм зыщаIожь нэужым ащ гъэжъуацэу къытенагъэр сыд фэдиз!

Чэткъуртэр ащ зэ къеуцуалIэ шIоигъуагъ, ау етIанэ къэгумэкIыгъ:

— Ар хъунэп, атакъ! Бгъашхъом сищырхэр ебгъэхьыхэ пшIоигъоу угу къэкIыгъа?!

Ау атакъэр къызэкIакIорэп:

— Сыдэущтэу ар къэпIошъура? СыдышъокIэ укъысэплъыра? Сэ сыуигъусэщтба?! Сэ сыпкIыгъоу бгъашхъом зыкъигъэлъэгъона?!

Чэткъуртэр атакъэм ыгъэдэIуагъ. Iофыр зэкIэ дэгъоу хъущтыгъэ, ау бгъашхъор къэлъэгъуагъ. Чэткъуртэм ищырхэр тэмэчIэгъ ышIыгъэх, фэлъэкIыщтымкIэ бгъашхъом пэуцужьынэу хьазырыгъ. Ау атэкъэ шъхьащытхъужьым, бгъашхъом зышIуигъэбылъэу, мэз цунэм зыхидзагъ. Щынагъор зытекIым, атакъэр мэз цунэм къыхэпшыжьыгъ.

Чэткъуртэр егыигъ:

— Сизакъоу гум сыкъиуни зыбгъэбылъыжьыгъ...

Атакъэм къыIон иIагъ:

— ОшIэба, а бгъашхъор анахь ябгэу, анахь щынагъоу сашъхьагъ къибыбэгъэ закъор арыгъэ.

Ар атакъэмрэ чэткъуртэмрэ язакъоп къызэхъулIэ хабзэр, бэрэ цIыфхэри ащ фэдэ чIыпIэ ефэх. Шъхьащытхъужьынымрэ щтэпхагъэмрэ зишэнхэм цIыфмэ лые бэрэ арахы, ахэм цыхьэ афэзышIырэр кIодыпIэ ифэу бэрэ къыхэкIы. Мы пшысэм а шэнхэр еумысых.

Гъэнэфагъэ, пшысэхэм къаIэтырэ Iофыгъо пстэуми зы тхыгъэкIэ ягугъу къэпшIын плъэкIыщтэп. Арышъ, пшысэхэм яхьылIэгъэ IофшIагъэхэм, тхыгъэхэм ацIэ къесIон.

Шъхьэлэхъо Абу «Адыгские певцы-импровизаторы и писатели-публицисты XIX — начала XX в.», **ХьэдэгъэлIэ Аскэр** «Адыгэ фольклорымрэ литературэмрэ Отечественнэ зэошхор къызэрагъэлъагъорэр», **Хъут Щамсудин** «О народности и классовости адыгского фольклора», **Мэхъош Руслъан** «Адыгэ фольклорым пIуныгъэ мэхьанэу иIэм ехьылIагъ», **ЛIыхэсэ Бенэзик** «О бытовых сказках», **Цуекъо Нэфсэт** «Идейно-тематическое своеобразие малых жанров», Адыгэ республикэ институтэу гуманитар ушэтынхэм апылъым илъэс зэфэшъхьафхэм къыхиутыгъэ сборникхэу «Проблемы адыгской литературы и фольклора» зыфиIохэрэр. Сэри мы Iофыгъом ехьылIагъэу систатья зэфэшъхьафыбэ «Адыгэ макъэм» къыхиутыгъ, пшысэхэр зэрэгъэфедэгъэщтым ехьылIэгъэ ушъыйхэр зыдэт тхылъхэу «Адыгейские народные сказки и произведения из нартского эпоса» (1993), «Место и роль адыгского и детского фольклора в учебно-воспитательном процессе» (2000), нэмыкIхэри къыдэкIыгъэх. Мыхэм ацIэ къесIозэ кIэлэегъаджэхэм агу къэзгъэкIыжьмэ сшIоигъу: шIагъэу щыIэр макIэп, ау егъэджэным ылъэныкъокIэ тилъэпкъ кIэн агъэфедэным, фэщагъэ хъунхэм пае макIэп джыри тшIэн фаеу къыттенэрэр. Джа Iоф дэгъоу Унэрыкъо Рае къырихьыжьагъэр, зыфасIорэр пшысэхэм атехыгъэ дискхэу ыгъэхьазырыгъэхэр арых, лъыгъэкIотэгъэн фае.

Джащ фэдэу, кIэлэцIыкIухэм апае пшысэхэр сурэтхэмкIэ гъэкIэрэкIагъэу къыдэгъэкIыгъэнхэр, пшысэхэм е нарт эпосым атехыгъэ сценариехэр тхыгъэнхэр, пшысэхэм афэгъэхьыгъэ сурэтшIыгъэхэмкIэ республикэ зэнэкъокъухэр зэхэщэгъэнхэр ыкIи нэмыкIхэр, шIуагъэ къэзыхьыщт IофшIэн хъущтых.

ЦУЕКЪО Алый.
ШIэныгъэлэжь.

Адыгабзэ зэтэгъашIэ

ТХЬАРКЪОХЪО Юныс

Изучаем адыгейский язык

4

(КъызыкIэлъыкIорэр шышъхьэIум и 17-м къыдэкIыгъэ номерым ит).

Мэкъэзещэ зэхэлъхэр

Мэкъэзещэ къызэрыкIохэр пычыгъо къэзымыгъэпсырэ мэкъэзещэу (мэкъэзэрэщэ кIакоу) [у], [й] зыфиIорэмэ гъусэ афэхъухэзэ, мэкъэзещэ зэхэлъхэу тфы гъэпсыгъэ мэхъу.

Сложные гласные звуки

Простые гласные, присоединяясь к неслогообразующим гласным (кратким согласным [ў], [й], образуют 5 сложных гласных звуков (дифтонгов): о, у, й, е, я.

1) [ў] + [ы] = [у]: *унэ [уынэ] «дом», урам [уырам] «улица»;*
2) [ў] + [э] = [о]: *осы [уэсы] «снег», осэпс [уэсэпс] «роса»;*
3) [й + ы] = [и]: *и [йы] «восемь», ины [йыны] «большой»;*
4) [й] + [э] = [е]: е *[йэ] «или», есы [йэсы] «плавает»;*
5) [й] + [а] = [я]: *ябгэ [йабгэ] «злой», ящэнэр [йашьэнэр] «третий».*

1) Тхьабылым къикIырэ жьыр пэрыохъунчъэу жэм къыдэкIызэ, мы мэкъэзещэхэр гъэпсыгъэ мэхъух. Мыхэр нахь нафэу зызэхэтхырэр ударение атетэу къызытIохэкIэ ары:

При образовании этих гласных вышедший из легких воздух беспрепятственно проходит через рот. Они наиболее отчетливо слышатся, когда находятся под ударением:

ныо «старуха», хы «море», и «восемь», е «или», укIоныя? «пошел бы ты?»

Мы мэкъэзещэмэ ащыщэу тIур, IупшIэхэр къыIущэикIыгъэхэу ахэлажьэзэ, гъэпсыгъэ мэхъух: [о], [у], адырищымэ ягъэпсыны IупшIэхэр ащ фэдизэу хэлажьэхэрэп: [и], [е], [я].

Из этих гласных звуков двое образуются посредством участия в их образовании губ, в образовании же трех других звуков губы так активно не участвуют: [и], [е], [я].

Мэкъэзещэу [О]

Макъэу [а]-р гъэпсыгъэ зэрэхъурэм фэдэу макъэу [о]-ри мэхъу, ау жьыкIопIэ шъуамбгъор нахь бгъузэ ашIы: жэпкъыри, бзэгу лъэдакъэри тIэкIу къаIэтых, IупшIэхэр ыпэкIэ ащэих, аухъурэих.

Макъэу [о]-р гущыIэм ипэублэм е мэкъэзещэм ыуж иты зыхъурэм, мэкъитIоу зэхэтыжьэу щыт: [уэ], IупшIэ макъ. Ащ фэдэ чIыпIэм иты зыхъукIэ, ащ пычыгъо къыгъэпсэу хабзэ.

Мы мэкъэзещэмэ ащыщэу тIур IупшIэхэр ыпэкIэ ащэизэ гъэпсыгъэ мэхъу, адырищымэ ягъэпсын IупшIэхэр ащ фэдизэу хэлажьэхэрэп.

Гласный звук [О]

Звук [о] образуется так же, как и звук [а], но несколько сужается широкий проход: нижняя челюсть и задняя часть языка немного поднимаются, губы вытягиваются вперед и округляются.

Звук [о] в начале слова и после гласного — дифтонгообразный губной гласный [уэ]. В этой позиции этот звук, как правило, образует слог.

Из этих гласных двое образуются посредством выдвижения губ вперед: [о], [у], а трое — без такого активного участия губ: [и], [е], [я].

Мэкъэзещэу [У]

Макъэу [у]-м пычыгъо къегъэпсы. Мы макъэр гъэпсыгъэ хъуным пае, жьыкIуапIэр макъэу [о]-р къаIо зыхъукIэ зэрэхъурэм нахьи нахь бгъузэ мэхъу, IупшIэхэр ыпэкIэ нахь ащэих, бзэгу лъэдакъэр Iушъхьэ шъабэм ылъэныкъокIэ нахь аIэты, ау нагъэсырэп:

убытын «взяться за что», *ужы* «след», *умысын* «обвинить кого», *урам* «улица», *уцы* «трава», *шыу* «всадник».

Гласный звук [У]

Звук [у] — слогообразующий. Для образования этого звука проход для воздуха сужается больше, чем при образовании звука [о], губы еще больше вытягиваются вперед, задняя часть языка приподнимается к мягкому небу, но не до прикосновения к нему:

шыуш «верховая лошадь», *тучан* «магазин», *фэусын* «сочинить что о ком», *псаурыгъ* «здоровье».

● Мы гущыIэмэ ащыщхэр зыхэт гущыIэухыгъэхэр къызэхэгъэуцох.
— У-у, у-у! — Тыгъужъыр мэбыу.
Ешэрэр машэм ефэ.
Емызэщ щэрыу.

● Составь предложения с некоторыми из этих слов.
— У-у, у-у! — Волк воет.
Кто роет яму другому, сам попадает в нее.
Неустающий — меткий стрелок.

Мэкъэзещэу [И]

[О], [у] зыфиIорэ макъэхэр къапIо зыхъукIэ зэрэхъурэм нахьи нахь бгъузэ жьыкIуапIэр зыпшIыкIэ, бзэгур Iушъхьэ пхъашэм ылъэныкъокIэ зыпIэтыкIэ, зылъыбгъэкIуатэкIэ, макъэу [и]-р щыIэ мэхъу.

Гласный звук [И]

Если же проход для воздуха сузить больше, чем при образовании звуков [о], [у], продвинуть язык передней частью еще больше вперед и вверх к твердому небу, то образуется звук [и]:

ибыбэн [йыбыбэн] «влететь», ины [йыны] «большой», ихьапIэ [йыхьапIэ] «вход», чыйуз [чыйуыз] «ангина», чыиф [чыйыф] «плетневый», ухыин [ухыйын] «оправдать», дыин [дыиын] «застыть».

● Мы гущыIэхэр транскрибировать шIыхэзэ, тетхыкI. Макъэу [и]-м унаIэ тедз.

● Перепиши эти слова, транскрибируя их. Обрати внимание на звук [и].

● Къедж. ХэгъэунэфыкIыгъэ гущыIэхэр транскрибировать шIыхэзэ, къыхэтхыкIых.

● Прочитай. Выпиши выделенные слова, транскрибируя их.

МАЙ

***Маир** фабэ,*
Маир гуапэ,
*Маир гъатхэм **идэхэгъу**.*
Маир нэфы,
Маир чэфы,
Маир кIалэм иджэгугъу.
Маир ощхы,
Маир мэщы,
Маир чIылъэм икъэшхъогъу.
Маир ошIу,
Маир гушIо,
*Маир **уцым** ихэхъогъу.*
Маир тыгъэ,
Маир гугъэ,
Маир цIыфым игукIэгъу.
Маир жъуагъо,
Маир лъагъо,
*Маир фабэм **игъунэгъу**.*

Кощбай П.

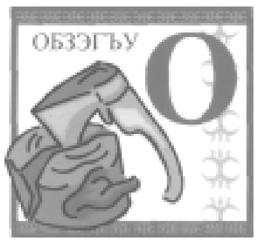

ГущыIэлъэ цIыкIу

май	май
гуапэ	приятно
гугъэ	надежда
гукIэгъу	жалость
гушIо	радость
гъатхэ	весна
гъунэгъу	сосед
дэхэгъу	красота
джэгугъу	время игры
джэгъогъу	недруг
жъуагъо	звезда
къэшхъогъу	время зеленения
кIалэ	юноша
лъагъо	тропа
ошIу	погожий
осы	снег.

Словарик

осыет	завещание
осыцэ	снежинка
осэпс	роса
отабэ	тополь
отэр	1. стая; 2. группа
бзыу отэр	стая птиц
охы	низина
ощхы	дождь
тыгъэ	солнце
уцы	трава
фабэ	теплый
хэхъогъу	время роста
цIыфы	человек
чэфы	веселый, радостный
чIылъэ	земля.

Мэкъэзещэу [Я]

Мэкъэзещэ кIакоу [а]-мрэ мэкъэзэрэщэ кIакоу [й]-мрэ зэгуахьэхэшъ, мы макъэр къагъэпсы. Мы макъэр адыгабзэми, урысыбзэми зэфэдэ хьазырэу ащызэхэохы.

Ятэрэ янэрэ [йатэрэ йанэрэ] «отец и мать», ящэнэр [йащэнэр] «третий», январь [йанварь] «январь».

Гласный звук [Я]

Этот звук образуется посредством объединения краткого гласного [а] и краткого согласного [й]. Этот дифтонг почти одинаково слышится в адыгейских и русских словах.

КIалэр ятэ деIэ. Парень помогает отцу.

● Къедж. Макъэу [я] зыхэт гущыIэхэр, транскрибировать шIыхэзэ, къахэтхыкIых.
Янэ еплъи, ыпхъу къащэ.
Ятэ ишэн зэ непэ ыкъо къыхэфэжьы.

● Прочитай. Выпиши слова со звуком [я], транскрибируя звук. Сначала посмотри на мать, а потом женись на дочери.
Характер отца хоть раз в день проявляется в сыне.

оды [уэ + ды] «худой», осыет [уэ + сы + йэт] «завещание», шыонэзэтелъ [шы + уэ + нэ + зэ + телъ], дэохын [дэ + уэ + хын] «промахнуться».
— Е-о-ой, сыдэу оохъуи! — Э-ха-ха, как плохо, что ты промахнулся!

● Мы гущыIэхэр пычыгъо-пычыгъоу гощых, макъэу [о] зыхэт пычыгъохэм ягъэпсыкIэ лъыплъ, янэшанэ къэIуат.

● Эти слова раздели на слоги, обрати внимание на слоги со звуком [о], расскажи об их признаке.

Одыджын «звонок», онэш «верховая лошадь», орэдылъ «песенник», осы «снег», ошэкур «матрац», ощхы «дождь», ощхыц «дождинка», теон «стучать», топыщ «снаряд», шао «ямщик», огъу «засуха».

● Макъэу [о]-р къызэраIорэм унаIэ тедз.

1) — О тян, хэты сырикъу сэ? (Ад. пш.)
2) — О хьабл, о чыл, Хьаджэмыкъо Алъкъэсыпщым идахэ непэ тежъугъэус! (М.И.)
3) — О-о, Хьэсан, сыдэу уишIугъуа! (К. П.)
4) — О куп, — еIошъ, Тыгъужъыр къэтэджы (I. Хь.)
5) — Е-о-ой, сыдэу утхьамыкI.
6) О псыIубы къаргъор,
О псыIубы чъыIэр,
СIэгушъо укъефэфэ
Боу сыпфэлIагъ (Н. Р.)
7) — О-оймэ оуищ, — кIыригъэщэу мэгъы.
8) Ори-ори-орида, оридэдэ мафэр тиныса!

● Прочитай. Обрати внимание на произношение звука [о].

1) — О наша мать, чей же я сын?
2) — О жители квартала, аульчане, давайте сегодня подумаем о том, как прославить Хаджемукова Алкеса-князя.
3) — О-о, Хасан, как ты хорошо выглядишь!
4) О люди (группа), — сказав, Волк встает.
5) — Е-о-ой, как ты беден.
6) О прозрачная водяная капля,
О глоток холодной воды,
Пока ты оказался в моей ладони,
Как я жаждал тебя.
7) — О-оймэ оуищ, — во всю плачет.
8) Ори-ори-орида, оридадэ счастливая — это наша невестка!

ТЕКІОНЫГЪЭМ ия 65-рэ ИЛЪЭС ФЭГЪЭХЬЫГЪ

ГукъэкІыжь тхылъымкІэ къяджэ

Хэгъэгу зэошхом ТекІоныгъэр къызыщыдахыгъэр илъэс 65-рэ зэрэхъугъэм фэгъэхьыгъэу макІэп атхыгъэр. Ар къыдилъытэзэ, журналистэу Хъущт Щэбан Краснодар дэт тхылъ тедзапІэм къыщыдигъэкІыгъэ тхылъым илъэсибэрэ Іоф дишІагъ. Псэйтыку дэкІхи, фашист техакІомэ ІашэкІэ апэуцугъэмэ, пыйхэм язэхэкъутэнкІэ лІыхъужъныгъэ зезыхьагъэмэ яхьылІэгъэ тарихъ къэбархэм авторым тащегъэгъуазэ. «ГукъэкІыжь тхылъ» — джары итхылъ ар зэреджагъэр.

— ТихэгъэгукІэ заом мэхьанэ ин иІагъ, — къеІуатэ Хъущт Щэбан. —ТичІыгу шъхьафит ашІыжьыным, мамырэу лэжьэнхэм ыкІи псэунхэм афэшІ фашистхэр зэхакъутэнхэ фэягъэ.

— Щэбан, тхылъыр птхынэу узыфежьэм, пшъэрылъ шъхьаІэу зыфэбгъэуцужьыгъагъэр къытаІоба.

— ТхэкІо цІэрыІохэу А. Твардовскэм, А. Фадеевым, нэмыкІхэми щыІэныгъэм къыхэхыгъэу къатхыгъэмэ сяджэзэ, шІэжь зиІэ цІыфмэ ягупшысакІэ осэ ин фэсшІыщтыгъ. Адыгеим итхакІохэм якъэлэмыпэхэм къачІэкІыгъэмэ ахэр язгъапшэхэзэ, тинэнэжъ-тэтэжъхэм, шъузабэхэм, ибэу къэнэгъэ кІалэхэм ягуузлыуз къыспкъырыхьэщтыгъ. Шъыпкъагъэ зыхэлъ тхыгъэхэмкІэ сыгу илъыр цІыфмэ къафэсІуатэ сшІоигъуагъ.

— Тхылъым седжагъэшъ, уигухэлъхэр къыбдэхъугъэхэу къысщэхъу.

— Лэжьыгъэу къагъэкІырэм рыгушхохэу чылэм дэсхэр псэущтыгъэх, ямамыр ІофшІэн зэрэлъагъэкІотэщтым егупшысэщтыгъэх. 1941-рэ илъэсым мэкъуогъум и 22-рэ пчэдыжьым заор къызэрежьагъэр къараІуагъ. Апэрэ мафэм фашист техакІомэ апэуцужьынхэу дзэм къулыкъушІэ кІуагъэх ДзэлІ Мыхьамодэ, Жэнэ Исмахьилэ, ХыдзэлІ Хъалидэ. Нэбгырищыри лІыхъужъэу фэхыгъэх.

— Заом иятІонэрэ мафэ Псэйтыку дэкІыхи, фронтым Іухьагъэхэри къэотхых.

— Къуаджэм щапІугъэ хъулъфыгъэ 19 ятІонэрэ купэу чылэм дэкІыгъэхэм ахэтыгъ. Тыркоо Шъэлихь, ШІуцІэ Долэтчэрый, Ахэджэго Индрыс, ШІуцІэ Аюб, Хъущт Къадыр, Барон Исхьакъ, Шъхьэлэхъо Исмахьил, Ацумыжъ Исмахьил, нэмыкІхэри пыйхэм язэуагъэх. А купым щыщэу Псэйтыку къэзыгъэзэжьыгъэр Ахэджэго Индрыс ары ныІэп. Ащи бэп ыгъэшІагъэр, илъэс 47-м итэу 1952-рэ илъэсым идунай ыхъожьыгъ.

— Псэйтыку щыщ хъулъфыгъэ тхьапша Хэгъэгу зэошхом хэлэжьагъэр?

— Апэрэ илъэсым нэбгырэ 88-рэ фронтым кІуагъэ, зэкІэмкІи заом хэлэжьагъэу сэ згъэунэфыгъэр нэбгыри 136-рэ. Къэзымыгъэзэжьыгъэр ызыныкъом нахьыб. Польшэм, Чехословакием, Австрием, Японием, Германием, нэмыкІ хэгъэгухэм ахэм язэо гъогухэр анэсыгъэх. Заор къызыщежьэным Псэйтыку дэсыгъэр нэбгырэ 500-м тІэкІу къехъущтыгъ.

— Тхылъым къызэрэщыптхырэмкІэ, Псэйтыку щыщэу нэбгырэ 76-рэ Хэгъэгу зэошхом щыфэхыгъ, къэзыгъэзэжьыгъэр 60.

— Джырэ уахътэ заом иветеранэу зы нэбгыри чылэм дэсыжьэп. Ацумыжъ лІакъом щыщэу Хэгъэгу зэошхом хэлэжьагъэр хъулъфыгъэ 23-рэ, чылэм къэзыгъэзэжьыгъэр 9 ныІэп. ДзэкІолІ 16 заом Іухьагъ, псаоу къэнэжьыгъагъэр 9. Ахэджагохэмрэ Коблхэмрэ ащыщхэу нэбгырэ 20 зэуагъэ, къэзыгъэзэжьыгъэр азынықъу ныІэп.

— КъыдэбгъэкІыгъэ тхылъыр итеплъэкІэ инэп, арэу щытми, мэхьанэ ин иІ. Къуаджэм щыщхэу Хэгъэгу зэошхом хэлэжьагъэмэ къарыкІуагъэм цІыфхэр ащыогъэгъуазэх. Патриотическэ ІофшІэнэу узыфежьагъэр лъыбгъэкІотэщта?

— А упчІэм сэри лъэшэу сегъэгумэкІы. Псэйтыку къоджэшхоп, цІыфэу дэсхэр зэрэшІэх. Къэбарэу сыугъоигъэр сшІомакІэп, ау икъоу зэкІэри зэзгъэшІагъэу слъытэрэп.

— НахьыпэкІэ «лъэужзефэхэр» зыфаІорэ купхэр тиІагъэх. ІэпыІэгъу къыпфэхъунэу хэта узыщыгугъырэр?

— Пионер, комсомол организациехэр тиІэжьхэп. НыбжьыкІэмэ зэпхыныгъэу адытиІагъэр нахьышІу хъугъэу сфэІощтэп. Ахэри къыдэслъытэхэзэ, езгъэжьэгъэ Іофыр лъызгъэкІотэным пае гъэзетеджэмэ закъыфэсэгъазэ яшІуагъэ къысагъэкІынэу.

Ар бэмэ ялыуз

— Щэбан, тхылъым уегъэгъуазэ. Ахэджагомэ къащебгъажьи ШІуцІэхэмкІэ уухыжьыгъ. Гум къеорэр якІодыкІэ амышІэу къэзымыгъэзэжьыгъэхэр бэ зэрэхъухэрэр ары.

— Нурбый, тэрэз зыфапІорэр. Ахэджагохэу Умар, Мусэ, Хьисэ, Нухьэ якІодыкІэ тшІапэрэп. 1943 — 1945-рэ илъэсхэм ауж якъэбар къытлъыІэсыгъэп. Тхылъыр зыкІэстхыгъэр шІэжь тиІэным, лІыхъужъэу фэхыгъэхэр ныбжьыкІэмэ щысэ афэхъунхэу ары. Псаоу къэзыгъэзэжьыгъэхэри щысэ зытетхын фаемэ ащыщых. СиІофшІэн лъызгъэкІотэным фэшІ Іофым ыгъэгумэкІырэмэ яшІуагъэ къысагъэкІынэу сэгугъэ.

— УзыщапІугъэ къуаджэм уфэтхэныр, итарихъ зэбгъэшІэныр нахь ІэшІэхэу зылъытэрэмэ адеогъашта?

— Ащи шъыпкъэ горэ хэмылъэу сІорэп, ау нэмыкІэуи уегупшысэн плъэкІыщт. Тарихъ къэбарыр мыукъуагъэу зэбгъэшІэныр, цІыфмэ алъыбгъэІэсыныр псынкІэ Іофэп.

— Ебгъэжьэгъэ Іофыр тикъуаджэмэ зэкІэми ялыузэу плъытэрэба?

— УкъызэрэсэупчІыгъэр дэгъу, ащ сыкъытегущыІэ сшІоигъуагъ. Дэгъуба тикъуаджэ пэпчъ джащ фэдэ гукъэкІыжь тхылъ къыдигъэкІмэ?! Уичылэ итарихъ, ицІыфхэм лІыхъужъныгъэу зэрахьагъэр умышІэныр сыгукІэ къезгъэкІун слъэкІырэп. Къоджэ музейхэм, гурыт еджапІэхэм зэпымыоу Іоф зышІэрэ къэгъэлъэгъонхэр къащызэІуахынхэшъ, патриотическэ, интернациональнэ пІуныгъэм фэлэжьэнхэмкІэ лъэхъаным диштэрэ амалхэр къагъотынхэ фае.

— ТарихъымкІэ егъэджэн тхылъэу тиІэмэ тагъэразэрэп, ащ пае къэтымыгъанэу, ныбжьыкІэхэр тэубых, тэгъэмысэх тарихъыр дэгъоу зэрамышІэрэм фэшІ. УитхылъыкІэ инеущырэ мафэ сыд фэдэщтэу къыпшІошІыра?

— ИпчъагъэкІэ бэ хъурэп. Ныбджэгъухэм, Іахьылхэм ясэты. Къуаджэм дэсхэм афимыкъункІи пшІэхэнэп. Чылэм дэкІыжьыгъэхэу къалэмэ адэсхэри тихымэхэп. СигупшысэхэмкІэ салъыІэсы зэрэсшІоигъор къэсІотагъ. НыбжьыкІэр уубынэу щытэп. ІэпыІэгъу фэхъу, гъэгъуазэ. ШІушІагъэр пкъырыхьанэу дэпсэуи, къыотэжьыщт, ебгъэжьэгъэ Іофыр ыгъэбэгъон ылъэкІыщт.

— Джырэ уахътэ тикІэлэеджакІомэ уяупчІымэ, ячылэ фашист техакІохэр къызыдэхьагъэхэр, пыйхэр зыдафыжьыгъэхэр къыуаІон алъэкІыщтэу огугъа?

— НахьыжъыІоу тичылэмэ адэсхэм ащыщхэми джэуапыр тэрэзэу къамыІонэу къысщэхъу. Чылэмэ адэт саугъэтхэмкІэ къедгъэжьэнышъ, тызэкъотэу Іофыр лъыдгъэкІотэнэу сыфай.

— Щэбан, «Адыгэ макъэм» исобкорэу ущыт, ащ дакІоу, патриотическэ Іофым упылъ. Хэта уигъусэр?

— ШІу зыгу илъхэр сигъусэхэу сэлъытэ. Парламентым идепутатэу Шъхьэлэхъо Азэмат имылъкукІэ тхылъыр къыдэкІынэу хъугъэшъ, лъэшэу сыфэраз.

— Шъопсэу, Щэбани, Азэмати. ШІушІагъэу шъуиІэр лъыжъугъэкІотэнэу шъуфэсэІо.

— Тхьауегъэпсэу.

Сурэтым итыр: **Хъущт Щэбан.**

ФУТБОЛ. УРЫСЫЕМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Бысымхэри къызэранэкІыгъэх

<u>ТелефонкІэ къатыгъ.</u> ***УФ-м футболымкІэ иклубэу «Шъо Іэгуаом» икІэух зэнэкъокъухэр Санкт-Петербург щэкІох. Адыгэ Республикэм ичемпионэу Адыгэкъалэ икомандэ хэгъэгум икІэух ешІэгъумэ ахэлажьэ.***

Ленинград хэку — Адыгеир — 0:7. ШышъхьэІум и 24-м С.-Петербург щызэІукІагъэх.

Къэлапчъэм Іэгуаор дэзыдзагъэхэр: ЛІыІэпІэ Азэмат, ЛІыІэпІэ Аслъан, Іэшъынэ Аскэр, Мамыекъо Салбый, ПчыхьалІыкъо Руслъан, Хьаджэбыекъо Къэплъан, Гамидов Мурат.

Тренерэу Хьаджэбыекъо Мурат зипэщэ командэм ешІэгъуищэу иІагъэр къыхьыгъ, неущ Удмуртием икомандэ тифутболистхэр дешІэщтых.

ФУТБОЛ

Кабардинкэ щызэдешІэх

<u>ТелефонкІэ къатыгъ</u>. ***Краснодар краим футболымкІэ изэІухыгъэ зэнэкъокъухэм 1988-рэ илъэсым къэхъугъэ кІалэхэр ахэлажьэх. Апэрэ чІыпІэм фэбэнэрэ командэу финалым хэфагъэхэр Кабардинкэ щызэдешІэх.***

Адыгэ Республикэм футболымкІэ и СДЮСШОР икомандэу Александр Вольвач зипащэр Шъачэ, Краснодар, Тихорецкэ, Павловскэм яфутболистхэр зыхэт купым хэфагъэх.

Адыгеим ифутболистхэр Шъачэ икомандэ 3:0-у тыгъуасэ текІуагъэх. Къэлапчъэм Іэгуаор дэзыдзагъэхэр: Іащэ Андзор, Хьасанықъо Андзор, Андзэрэкъо Эдуард.

НэкІубгъом итхэр зыгъэхьазырыгъэр ЕМТІЫЛЪ Нурбый.

Зэхэзыщагъэхэр: Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

КъыдэзыгъэкІырэр: Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет
Адресыр: ур.Крестьянскэр, 236

Редактор шъхьаІэр

ДЭРБЭ ТИМУР

Редакциер зыдэщыІэр: 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79, редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44, редактор гуадзэр-пшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.
E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр: Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІэ ыкІи зэлъыІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыпІэ гъэІорышІапІ, зэраушыхьатыгъэ номерыр **ПИ №10-3892**

Гъэзетым къыхиутыхэрэм мышъыпкъагъэу къахафэхэрэмкІэ къэзытхыгъэхэм пшъэдэкІыжь ахьы. Къатхэхэрэмрэ гъэзетым щылажьэхэрэмрэ яеплъыкІэ зэтемыфэн ылъэкІыщт. Гъэзетеджэхэм къытфагъэхьырэ тхыгъэхэр зэхэтфыхэрэп ыкІи къэзытхыгъэхэм аІэкІэдгъэхьажьыхэрэп.

Зыщыхаутырэр ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр 4651
Индексхэр 52161 52162
Зак. 2414

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00